

Turvataitokasvatusmateriaalia alakoulujen opetukseen

Hyvä alakoulun opettaja,

Tämä alakoulujen opetukseen suunnattu turvataitokasvatusmateriaali on tuotettu osana hanketta TUTKA-Päijät-Hämeen turvataitokasvatusmalli. Hanketta ovat toteuttaneet yhteistyössä LAB-ammattikorkeakoulu, Lahden kaupungin seudullisen kehittämisen yksikkö sekä Väestöliitto ry. Hanketta on rahoittanut Opetushallitus.

Materiaali on kehitetty yhteistyössä Päijät-Hämeen opettajien kanssa. Sen tavoitteena on ennaltaehkäistä lasten ja nuorten kokemaa seksuaalista häirintää ja väkivaltaa erityisesti digitaalisessa mediassa.

Opettajat ovat keväällä 2020 järjestetyissä työpajoissa arvioineet olemassa olevaa materiaalia sekä ideoineet uusia aihioita materiaaleihin. Tällä materiaalilla pyritään vastaamaan työpajoissa esitettyihin toiveisiin ja tarpeisiin.

Kiitämme kaikkia työpajoihin osallistuneita Päijät-Hämeen opettajia arvokkaista ideoista turvataitokasvatusmateriaalin kehittämisessä. Kiitos myös kaikille Lahden alakoulujen opettajille, jotka testasivat materiaalia käytännössä ja antoivat arvokasta palautetta materiaalien kehittämiseen.

Tuija Rinkinen, lehtori ja TUTKA-hankkeen projektipäällikkö,
LAB-ammattikorkeakoulu
e-mail: tuija.rinkinen@lab.fi

Liisa Kumpulainen, TUTKA-hankkeen projektikoordinaattori,
Lahden kaupunki
e-mail: liisa.kumpulainen@lahti.fi

Antti Lahtinen, palvelupäällikkö, Väestöliitto ry
e-mail: antti.lahtinen@vaestoliitto.fi

Sisällys

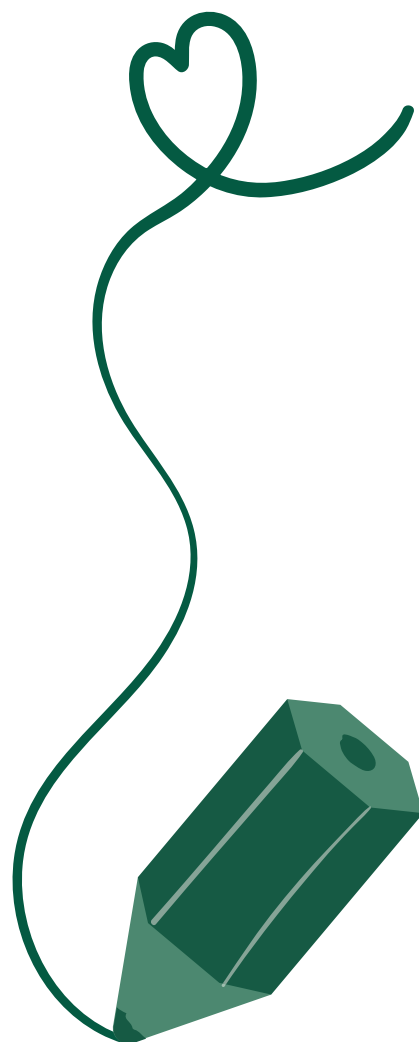
MATERIAALIN KÄYTTÖ	4
MATERIAALIT 1.–2. LUOKILLE	5
Harjoitukset	5
Leikit	12
Tarinat	14
Videot	17
MATERIAALI 3.-4. LUOKILLE	20
Harjoitukset	20
Tietovisa	23
Tarinat	25
Videot	28
MATERIAALIT 5.-6. LUOKILLE	30
Harjoitukset	30
Tietovisa	36
Tarinat	39
Videot	44
KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖMATERIAALI	46
Kotitehtävät kodin ja koulun yhteistyöhön	46
Kotitehtävät 1.-3. luokille	46
Kotitehtävät 4.-6. luokille	48
Kotiväenillat	50
Wilho-kortit	50
PowerPoint -alustukset	53
Videot alustukseksi kotiväeniltaan	53
Muuta materiaalia huoltajille	57
LIITE: Materiaalikooste alakoulujen turvataitokasvatukseen	58

Materiaalin käyttö

Turvataitokasvatusmateriaalia on jaoteltu tässä julkaisussa luokka-asteittain (1.-6. luokat). Jokaiselle luokka-asteelle on koottu ja kehitetty harjoituksia, leikkejä ja tietovisoja, tarinoita sekä videoita keskustelukysymyksineen.

Huomioi materiaalin käytössä seuraavaa:

- materiaaleja voi yhdistellä parhaaksi katsomallaan tavalla (esimerkiksi luette tarinan ja teette harjoitusosion harjoituksia)
- materiaalien jako luokka-asteittain on suuntaa antava
- opettaja voi harkintansa mukaan käyttää myös muille luokka-asteille tarkoitettuja materiaaleja
- on tärkeää tutustua materiaalin ensin itse ennen kuin käyttää sitä opetuksessa
- kodin ja koulun yhteistyömateriaaleista löytyy kotitehtäviä.

Turvataitokasvatusmateriaaleja voi integroida eri oppiaineiden yhteyteen - kuten äidinkielen, ympäristöopin, liikunnan, uskonnon ja elämäntutkimuksen tunneille. Materiaalia voi hyödyntää myös KiVa-koulu-tunneilla sekä laaja-alaisissa oppimiskokonaisuuksissa.

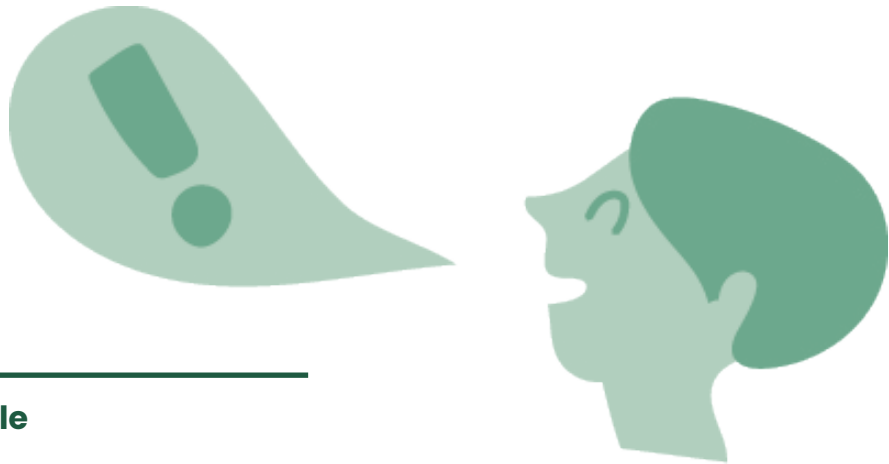
Tähän julkaisuun on valittu pieni osa olemassa olevista turvataitokasvatusmateriaaleista. Liitteeseen on koottu lisää alakouluihin suunnattua turvataitokasvatusaineistoa. ■

MATERIAALIT 1.–2. LUOKILLE

Harjoitukset

Harjoitusten tavoitteina on, että oppilas:

- tunnistaa ja vahvistaa tunne- ja turvataitojaan, kuten kolmen kohdan sääntö, uimapukusääntö, kosketuksen sääntö ja salaisuuksien sääntö.
- tunnistaa omat rajansa ja kunnioittaa toisten rajoja

Harjoitukset 1. luokille

Ärjäisyharjoitus

Tehtävän keskeinen sisältö

Kyseessä on pariharjoitus, jossa harjoitellaan jämäkkyyttä ja kovan äänen käyttöä.

Pedagoginen suunnitelma

Ennen harjoitusta: opettaja painottaa, että jokaisella on oikeus omiin rajoihinsa. Jokaisella on oikeus kieltäytyä sellaisesta, mitä ei halua. Valitaan parit harjoitukseen.

Ärjäisyharjoituksessa toinen pareista ehdottaa erilaisia asioita ja toinen kieltäytyy niistä jämäkästi ärjäisemällä EI!

Harjoitus on mukailtu seuraavista lähteistä:

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s.36. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 178. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Esimerkiksi:

- Anna sun karkit mulle – Ei.
- Hypätäänkö järveen? – Ei.
- Lähdetään ostamaan karkkia – Ei.
- Leikitään hippaa – Ei.
- Hypätään järveen – Ei.
- Opettaja voi antaa muitakin esimerkkejä, jotka voidaan kirjoittaa taululle. Mitä tahansa pari ehdottaa, toinen vastaa aina Ei. Tämä tehdään vuorotellen niin, että kumpikin saa olla molemmissa rooleissa.
- Harjoitus voidaan myös toteuttaa sanomalla käskypareja ja ärisemällä. Käskypareja ovat esimerkiksi:
 - Ota! – En ota!
 - Katso! – En katso!
 - Mene! – En mene!
 - Tule! – En tule!
 - Lapset voivat itse keksiä lisää käskypareja.

Tämän jälkeen opettaja kysyy:

- Miltä tuntui sanoa ei kivoille ehdotuksille?
- Millaista oli kieltää kaverilta asioita? Miksi?
- Milloin voisit tarvita ärjäisytaitoa?
- Milloin toisen totteleminen ei ole järkevää?

Lopuksi keskustellaan seuraavista asioista

Milloin tarvitaan kovaa ääntä, jotta toinen uskoo ja ottaa sinut tosissaan? Kannattaa aina itse ajatella, mikä on järkevää ja mikä ei. Toista ei aina tarvitse totella. ■

Minä määrään itse kehostani – harjoitus

Tehtävän keskeinen sisältö

Tehtävässä opitaan tunnistamaan, mitkä ovat punaisen ja mitkä vihreän valon kosketuksia. Mitä nimityksiä eri kehon osille on? Tehtävä tehdään ryhmässä.

Pedagoginen suunnitelma

Harjoituksen toteutus: Tämä harjoitus voidaan tehdä myös pienissä ryhmissä. Piirretään ensin isolle paperille kuva lapsen kehosta. Tämän jälkeen lapset yhdessä merkitsevät erivärisillä lapuilla punaisen ja vihreän valon kosketuksen alueet. Myös keltaisia liimalappuja voidaan käyttää merkitsemään niitä alueita, joista lapset eivät ole aivan varmoja tai joiden suhteen heillä on erilaisia mielipiteitä. Ryhmien tuotoksia vertaillaan ja ryhmät saavat kertoa perustelut valinnoilleen.

- Punainen kohta tarkoittaa: Ei saa koskea. Vihreä kohta: Saa koskea.
- Koko lapsiryhmän kanssa yhteisesti harjoitusta tehdessä muotoillaan esimerkiksi maalarinteipillä lattialle oikein iso lapsen kuva. Ohjaajan ohjeiden mukaan lapset näyttävät kävellen tai seisten, missä kohtaa heidän mielestään on punaisen valon kosketuksen ja missä kohtaa vihreän valon kosketuksen alueet. Lapset saavat perustella myös vastauksensa. Harjoituksen yhteydessä voidaan samalla nimetä kehon eri osia.
 - Mitä erilaisia nimityksiä kehon eri osille meillä on?
 - Kukin saa itse määrätä omasta kehostaan ja siitä, miten sitä kosketetaan.
- Punainen, ei saa koskea: hiukset, huulet, jalat, reidet, korvat, nenä, rinnat,

sukupuolielimet /navan alapuoli, peppu, vatsa, kaula, kasvot, pää, housun sisällä oleviin asioihin ei kosketa

- Vihreä, saa koskea: kädet, olkapäät, käsivarret. ■

- Tehtävä on Voppi -Valtteriin verkkopalvelu -sivustolta osiosta: Turvataitokasvatus tehtävät ja materiaalit. Tehtävä löytyy seuraavasta linkistä: <https://www.voppi.fi/oppimisen-tuki/turvataitokasvatus/tehtavat/>
- Tehtävä on saatavissa: <https://www.voppi.fi/files/turvataito/tehtavat/oma-keho/mina-maaraan-itse-kehostani.pdf>

Punaisen ja vihreän valon kosketus

Tehtävän keskeinen sisältö:

Lapsella on oikeus päättää, miten häntä kosketetaan. Harjoituksessa opetellaan tunnistamaan erilaisia kosketuksia, kuten punaisen ja vihreän valon kosketuksia.

Pedagoginen suunnitelma:

Ennen harjoitusta:

- keskustellaan punaisen ja vihreän valon kosketuksista. Minkälaiset kosketukset voisivat olla vihreän valon kosketuksia? Minkälaiset kosketukset voisivat olla punaisen valon kosketuksia?
- Mukavia ja hyvälle mielelle saavia kosketuksia voidaan sanoa vihreän valon kosketuksiksi. Epämukavilta ja kurjilta tuntuja kosketuksia voidaan sanoa punaisen valon kosketuksiksi.

Vihreän valon kosketuksista

- tulee turvallinen ja hyvä olo. Ne saavat meidät tuntemaan itsemme arvokkaiksi ja hyväksytyiksi. Vihreän valon kosketuksille sanomme mielessämme KYLLÄ.

Punaisen valon kosketuksiksi sanomme kosketuksia

- jotka tuntuvat ikäviltä, jotka sattuvat ja tekevät kipeää. Ne voivat myös vihastuttaa ja pelottaa. Niistä tulee paha mieli. Punaisen valon kosketuksiin ei tarvitse suostua. Niille pitää sanoa EI.
- jotka tekevät meidät hämmentyneiksi ja olomme epämukavaksi. Emme ole aivan varmoja siitä, miltä ne tuntuvat tai mitä niistä ajattelemme. Tällaiset hämmentävät punaisen valon kosketukset voivat kohdistua omiin yksityisiin kehon osiin, jotka tavallisesti peittyvät uimapuvun

alle. Myöskään hämmentäviin ja epämukaviin punaisen valon kosketuksiin ei pidä suostua. Niille pitää sanoa EI.

- joissa toinen pakottaa, painostaa, suostuttelee tai lahjoo toista koskettamaan itseään, esimerkiksi omiin yksityisiin alueisiinsa. Ei ole oikein pakottaa toista koskettamaan itseään. Myös silloin on oikein sanoa EI.

Punaisen valon kosketuksia ei saa koskaan pitää salaisuutena, vaikka joku niin vaatisikin. On aina oikein kertoa niistä luotettavalle aikuiselle.

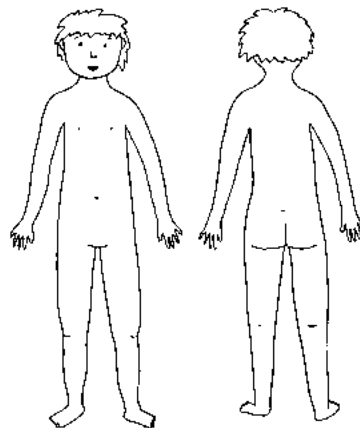

Tämä harjoitus on seuraavasta lähteestä:

- Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveystieteiden tutkimuskeskus, sivut 194–199. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sivulla 197 on valmis kuva, jota oppilaat voivat värittää. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/bd48a733-tunne-ja-turvataitoja-lapsille_s197.pdf

Lapset piirtävät tehtävä sivulla, Minä päätän itse kehostani (s. 197), olevan kuvan muistutamaan enemmän heitä itseään. Kuvastahan ei voi esimerkiksi nähdä, onko siinä tyttö vai poika. Kukin lapsi värittää kuvasta vihreäksi ne alueet tai kohdat, joihin toiset saavat häntä koskettaa.

Punaisiksi väritetään ne kehon osat, jotka ovat yksityisiä alueita ja joihin toiset eivät saa koskettaa ilman lupaa. Näistä lapsi saa itse päättää. Samalla voidaan nimetä, mitä kehon osia ihmisellä on ja mitä kaikkia nimityksiä niille on olemassa. ■

THL • TUNNE- JA TURVAVAITOA LAPSILLE 197 KYLLÄ MINÄ PÄÄTÄN

Ohjeita opettajalle – painota lopuksi seuraavia asioita:

- Myös lapsi saa itse päättää siitä, millä tavalla häntä kosketetaan. Lapsen keho kuuluu lapselle itselleen.
- Rakasta itseäsi ja pidä kehostasi hyvää huolta, sillä se on sinun koko loppuelämäsi ajan, vaikka kasvat ja muututkin!
- Kenelläkään ei ole oikeutta koskettaa lasta tavalla, joka satuttaa, pelottaa tai hämmentää. Kenelläkään ei ole lupa koskettaa lapsen yksityisiin alueisiin eikä uimapuvun alle jääviin osiin ilman lupaa. Jos joku on kiinnostunut lapsesta tällä tavoin, se on väärin. Mitään kosketusta ei tarvitse pitää salaisuutena.

Harjoitukset 2. luokille

Miltä sinusta tuntuu- harjoitus

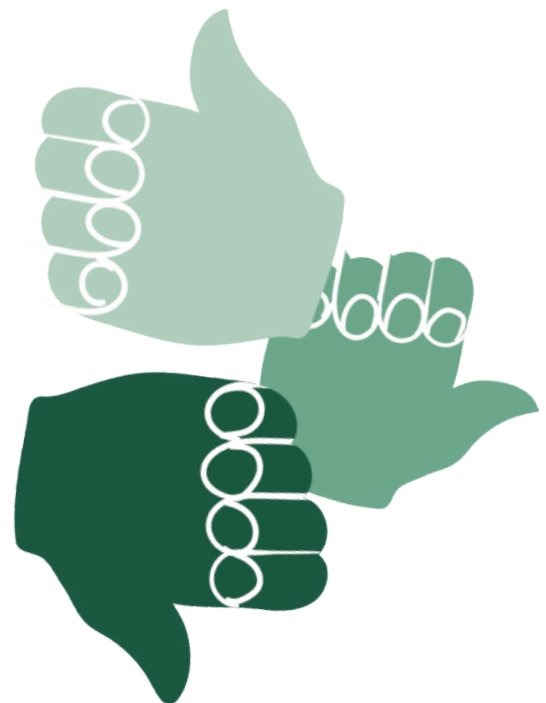
Harjoituksen keskeinen sisältö:

Tutkitaan eroja hyvän ja huonon kosketuksen välillä.

Pedagoginen suunnitelma:

- Ohjaaja kertoo alla olevien esimerkkien mukaisesti jonkin tilanteen, jossa lasta kosketetaan. Kukin lapsi miettii, miltä hänestä sellaisessa tilanteessa tuntuisi ja näyttää sen peukuttamalla. Vaihtoehtoisesti voidaan käyttää myös kahden värisiä lappuja.
- Tilanteita voivat olla esimerkiksi:
 - mummi halaa sinua syntymäpäivänäsi
 - hippaleikissä sinua läpsäistään
 - kaveri nipistää sinua
 - koira nuolaisee kasvojasi
 - sinua lyödään
 - kaveri roikkuu kaulassasi
 - lemmikkisi raapaisee
 - isä/äiti laittaa kätensä sinun olkapäällesi
 - sinua tukistetaan
 - kaveri antaa sinulle koulun/päiväkodin pihalla suukon ilman lupaasi
 - sinua retuutetaan
 - hiuksiasi kammataan
 - sinua tönäistään
 - sinua hierotaan jaloista tai
 - opettaja/hoitaja silittää sinua hiuksista
- Lapsille kerrotaan, että kukin kokee kosketukset erilaisina. Joku kokee miellyttävänä jonkin kosketuksen, jonka toinen kokee epämiellyttävänä.
 - Peukku ylöspäin – tuntuu hyvältä

- Peukku alaspäin – tuntuu ikävältä
- Peukku vaakatasossa – ei osaa sanoa
- Omista tuntemuksista voidaan keskustella harjoituksen jälkeen.■

Tämä harjoitus on seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, sivu 188.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y:

Taidemaalari –rentoutus:

Tehtävän keskeinen sisältö:

Tehtävässä tutustutaan hyvän ja huonon kosketuksen erojen huomaamiseen. Tehtävässä harjoitellaan yhdessä hyvää kosketusta. Siinä myös harjoitellaan tietoista läsnäoloa ja rentoutumista

Välineet:

Rentouttavaa musiikkia ja musiikki-soitin (esim. puhelin ja YouTubesta musiikkia). Jos mahdollista, siveltimiä.

Pedagoginen suunnitelma:

Rentoutus tehdään parin kanssa. Ennen rentoutusta on keskusteltu hyvästä kosketuksesta. Sovitaan, että rentoutuksen aikana kosketus ei kutita tai satuta. Toinen pareista on tyhjä taulu ja toinen on taidemaalari. Tyhjänä tauluna toimii parin selkä, johon toinen pareista ”maalaa” musiikin inspiroimana maalauksen. Kun musiikki on päättynyt, voi pari arvata, mitä hänen selkäänsä on maalattu. Maalauksesta voi keskustella myös yhdessä taidemaalarin kanssa. Vaihdetaan rooleja.

Jos lapsi ei halua, että hänen selkäänsä kosketaan: musiikin aikana voi levätä ja rentoutua siinä asennossa, mikä lapselle on luontaisinta (esim. istuen tai selällään maaten).■.

Leikit

Pelien ja leikkien tavoitteena on, että oppilas:

- muistaa kolmen kohdan säännön
- tietää, mitä on hyvä ja huono kosketus
- muistaa uimapukusäännön
- tietää, kuka tai ketkä voivat olla lasten omia turva-aikuisia.

Pelit ja leikit integroituvat hyvin liikuntatunneille 1.-2. luokilla.
Hippa -leikit eivät vaadi välineitä.

Turvataitohippa

Pedagoginen suunnitelma:

Ennen hipan aloitusta:

- Ennen hipan aloitusta on keskusteltu kolmen kohdan säännöstä (1. Sano EI. 2. Lähde pois. 3. Kerro tutulle ja turvalliselle aikuiselle).
- Jokainen lapsi miettii valmiiksi oman turva-aikuisen (äiti, isä, mummi, isovelji ja jne.). Jos tämä tuntuu vaikealta, voidaan luokassa yhdessä päättää turva-aikuinen
- Samalla sovitaan yhdessä, mihin toista saa koskea ja miltä hyvä kosketus tuntuu. Samalla sovitaan yhdessä ennen hipan alkua kaikille sovelias alue, johon saa koskea esim. olkapää.

Hipan kulku:

- Ryhmästä yksi valitaan hipaksi, muut ryhmän jäsenet juoksevat karkuun. Jos ryhmä on suuri, voidaan valita useampi hippa.

- Lapset lähtevät juoksemaan ja hippa yrittää saada muita lapsia kiinni.
- Kiinni jää, jos hippa saa lapsen kiinni
- Jos jää kiinni, muut voivat pelastaa hänet antamalla koronatervehdyksen, eli lyömällä kyynärpäät yhteen ja sanomalla pelastajan oman turva-aikuisen nimen, esim. 'ÄITI'.

Hippa voidaan ottaa uusiksi uusilla hipoilla, turva-aikuisilla ja sopivilla kehon alueilla. ■

Tämä harjoitus on seuraavasta lähteestä:

Kehitetty **Hollolan turvataitokasvatusprojektin** (OKM-rahoitus) ja **TUTKA-hankkeen** (OPM-rahoitus) yhteistyönä.

Uimapukualuehippa

Pedagoginen suunnitelma:

Ennen hipan aloitusta:

- Keskustellaan uimapukualueesta ja käyty läpi uimapukusääntö
- Keskustellaan hipan säännöistä: hippa saa koskea vain uimapukualueen ulkopuolelle jääviä kehon osio: kädet, jalat, selkä.

Hipan kulku

Ryhmästä yksi valitaan hipaksi, muut ryhmän jäsenet juoksevat karkuun. Jos ryhmä on suuri, voidaan valita useampi hippa.

Lapset lähtevät juoksemaan ja hippa yrittää saada muita lapsia kiinni.

Hippa saa koskettaa vain uimapukualueen ulkopuolelle jääviä kehon osia (esim. kädet, jalat, selkä).

Jos hippa saa kiinni, tulee kiinnijäävän laittaa toinen käsi siihen kohtaa, mihin hippa on koskettanut (esim. käsi) ja jatkaa hippaa siinä asennossa.

Mikäli hippa osuu toisen kerran, tulee toinen käsi laittaa jälleen siihen kohtaa (esim. jalka), mihin hippa on osunut ja jatkaa hippaa molemmat kädet kehossa.

Jos hippa saa kiinni kolmannen kerran, hän joutuu hipasta ulos. Lopulta kaikki ovat jääneet kiinni. ■

- Uimapukualuehippa on mukailtu kiinalaisesta hipasta: Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, sivu 233. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hippaa on muokattu Hollolan turvataitokasvatusprojektin (OKM-rahoitus) ja TUTKA-hankkeen (OPM-rahoitus) yhteistyönä.

Tarinoiden tavoitteena on, että oppilas:

- vahvistaa itsetuntoaan
- tietää kolmen kohdan säännön (sanoo Ei, lähteä pelottavasta ja hämentävästä tilanteesta pois ja kertoo tapahtuneesta tutulle aikuiselle)
- tunnistaa hyvän ja huonon kosketuksen eron
- tarinat on kehitetty TUTKA -hankkeessa

Tarina 1. luokille

Tarina Kettu Söpöläisestä

Pedagoginen suunnitelma ([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

Alkukeskustelu: Keskustelkaa oppilaiden kanssa siitä, mistä tunnistaa hyvän ystävän ja minkälainen hyvä ystävä on. Miltä tuntuu olla hyvän ystävän kanssa? Kerratkaa myös kolmen kohdan sääntö (sano ei-lähde pois-kerro luotettavalle aikuiselle).

Tarinan luku: Kettu Söpöläinen on ollut leikkimässä koulun pihalla. Luokkaan mennessään hän saa ikävän kommentin luokkakaveriltaan.

Tarinan käsittely keskustellen:

- Miltä Kettu Söpöläisestä tuntuu?
- Mitä tarinassa tehtiin väärin?
- Miksi Höpöläinen sanoi Söpöläiselle ilkeästi?
- Miten ja kuka Söpöläistä voisi auttaa?
- Mitä Söpöläinen voisi tehdä, että hänelle tulisi parempi mieli?
- Jos Höpöläinen yrittää saada muitakin lapsia kiusaamaan Söpöläistä, mitä näiden lasten pitäisi tehdä?

Tarina Kettu Söpöläisestä

Kettu Söpöläinen oli välitunnilla leikkimässä luokkakavereidensa kanssa. Heillä oli hirmuisen hauskaa. He olivat juosseet kilpaa ja Söpöläinen oli voittanut monta kertaa.

Koulun kellojen soidessa jäi Söpöläinen viimeiseksi ulos Kettu Höpöläisen kanssa, joka oli tullut juoksukilpailussa kolmanneksi. He kävelivät rinnakkain kohti luokkahuonetta, kun Höpöläinen yhtäkkiä sanoi Söpöläiselle: "Minun mielestäni sinä olet kyllä todella ruma. Jos minä näyttäisin tuolta, en kyllä kehtaisi tulla kouluun ollenkaan". Kettu Söpöläinen pysähtyi, ja kun Höpöläinen jatkoi hypellen matkaansa toisten oppilaiden luo, kihosivat kyyneleet Söpöläisen silmiin. Hän laahusti hitaasti omalle paikalleen ja painoi päänsä pulpettiin. Söpöläinen kuulee Höpöläisen kuis-kaavan jotakin vieruskaverilleen ja he molemmat nauravat.

"Onko sinulla paha mieli?" kysyy Söpöläisen takana istuva Siili Sievänen. "Ei ole mitään", vastaa Söpöläinen, eikä uskalla nostaa katsettaan pulpetista.

- Miten voi kieltäytyä kiusaamasta?
- Aiheen käsittelyä voi jatkaa Salainen ystävä -harjoituksella**

Salainen ystävä: Jokaiselle valitaan ryhmän kesken arpomalla oma salainen ystävä. Ystävää ilahdutetaan eri tavoin esimerkiksi viikon ajan, jonka jälkeen salaiset ystävät paljastetaan ja heille annetaan itse tehty kortti. ■

Harjoitus on otettu seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, sivu 133. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y :

Tarina 2. luokille

Pikkuketun kotimatka

Pedagoginen suunnitelma

([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

Alkukeskustelu: Keskustellaan, miten joskus kosketus voi tuntua hyvältä ja joskus taas pahalta.

Tarinan luku: Pikkukettu on kotimatalla, kun häntä halataan yllättäen takaapäin. Pikkukettu pelästyy, vaikka halaaja onkin vanhempien tuttu ja esittäytyy jälkikäteen.

Tarinan käsittely keskustellen:

- Mitä Pikkukettu ajatteli, kun hän tuns jonkun halaavan itseään kadulla? Miksi?
- Miltä Pikkuketusta tuntui?
- Oliko kosketus Pikkuketun mielestä hyvä vai huono kosketus?
- Miltä Pikkuketusta tuntui, kun pikkusisko tuli halaamaan?
- Oliko pikkusiskoketun halaus hyvä vai huono kosketus?
- Miltä tuntuu, kun joku tulee halaamaan sinua, vaikka et haluaisi?
- Millaisesta kosketuksesta tulee hyvä mieli?

Tarina: Pikkuketun kotimatka

Pikkukettu on leikkimässä kaverinsa luona, kun äiti soittaa ja pyytää hänet kotiin syömään. Heillä on ollut hauska leikki meneillään, joten Pikkukettu hyppelee kotiinpäin ajatukset vielä leikissä. Hän pohtii, voisiko leikkiä jatkaa vielä seuraavana päivänä.

Hän on jo melkein kotiportilla, kun äkkiä joku tulee takaapäin ja kietoo kätensä Pikkuketun ympärille. Pikkukettu säikähtää kovasti, sydän hyppää kurkkuun ja vatsanpohjasta vääntää.

Silloin Pikkukettua halannut tati sanoo kovaan ääneen: "Siinähan on Pikkukettu, muistatkos sinä minua ollenkaan? Minä olen sinun tätisi, ja olen juuri tulossa teille kylään."

Pikkukettu tuijottaa tatiä ja on varma, ettei ole koskaan nähnyt tuota kovaäänistä ja isokokoista tatiä.

Kun he menevät tadin kanssa yhdessä sisään, pikkusiskokettu juoksee Pikkukettua vastaan ja hyppää halaten syliin. Pikkukettu halaa siskoaan kovasti ja on onnellinen, kun pääsee vihdoinkin omaan kotiin. •

- Millaisesta kosketuksesta tulee paha mieli?
- Saako toiseen koskea ilman lupaa?
- Saako aikuiselle sanoa, ettet halua, että sinua halataan?

Aiheen käsittelyä voi jatkaa Kaamea kosketus -harjoituksella

Kaamea kosketus

Ohjaaja pimentää huoneen. Leikkijät menevät piiriin ja sulkevat silmänsä. Ohjaaja kiertää piiriä ja koskettaa yhtä lapsista sormella selkään. Hänestä tulee ”kaataja”. Kaikki leikkijät avaavat silmänsä ja lähtevät kulkemaan ympäri huonetta. ”Kaataja” yrittää toisten huomaamatta koskettaa muita lapsia sormella selkään. Niiden, joita kosketetaan selkään, pitää kaatua hiljaa lattialle. Muut leikkijät yrittävät selvittää, kuka ”kaataja” on. Jos joku luulee arvaavansa, kuka on kaatajana, hän

huutaa ”Epäilen!” ja kertoo ohjaajalle, ketä epäilee. Jos arvaus on oikea, leikki alkaa alusta.■

Harjoitus on otettu seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, sivu 232, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Videot

Videoiden tavoitteena on, että oppilas:

- hahmottaa omat kehon osat ja osaa nimetä ne
- kunnioittaa omaa ja toisten kehoa
- osaa uimapukusäännön
- osaa kosketuksen säännön
- osaa kolmen kohdan säännön

1.-2. luokille suositellaan Pikku Kakkosen videoita tunne- ja turvataitokasvatukseen. Videoita on yhteensä neljä: Ihmiskehon osat, Uimapukusääntö, Kosketuksen sääntö ja Kolmen kohdan sääntö. Videot on tuotettu Pikku Kakkosen ja Väestöliiton turvataitokampanjassa.

Pikku Kakkosen sivuilla on lisää tietoa aiheesta.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/06/05/>

[pikku-kakkosessa-annetaan-kaikille-kehon-osille-nimi-ja-opetellaan](#)

Videot 1. luokille

Ihmiskehon osat-video

 <https://areena.yle.fi/1-50110899>

Videon keskeinen sisältö

- Videon kesto on 2.40 min.
- Videossa käydään läpi ihmisen kehon osat ja annetaan niille nimet.
- Videon katsomisen jälkeen lapsi ymmärtää, että kaikki kehon osat ovat tärkeitä.

Pedagoginen suunnitelma

- Keskustelkaa ennen videon katsomista ihmiskehon monista eri osista ja niiden nimistä. Opettaja voi kysyä lapsilta, mistä osista ihminen koostuu.
- Katsokaa video

- Videon katsomisen jälkeen muistelkaa yhdessä, mitä osia kehossa oli ja kerratakaa videossa esiin tulleet kehon osat.
- Piirretään ihminen (tai käytetään valmista piirroskuvaa) ja nimetään siihen osat. Jokaisella voi olla oma piirros, tai vaihtoehtoisesti opettaja on voinut tehdä ison ihmisen kuvan, joka laitetaan luokan seinälle.

Vinkki: Voit jatkaa oppituntia harjoitusten avulla. Voit hyödyntää esimerkiksi piirrostai väritystehtäviä videon jälkeen.

Uimapukusääntö -video

 <https://areena.yle.fi/1-50110935>

Videon keskeinen sisältö

- Videon kesto on 1.28 min.
- Tässä videossa tutustutaan uimapukusääntöön: Uimapuvun alla on jokaisen yksityisiä ja arvokkaita paikkoja, joihin kukaan ei saa koskea ilman hyvää syytä tai lupaa.
- Videossa nimetään omat arvokkaat alueet.
- Videon katsomisen jälkeen lapsi tietää, että peppu, pippeli, pimppi ja nännit ovat omaa aluetta, johon kukaan ei saa koskea ilman hyvää syytä tai lapsen lupaa.

Pedagoginen suunnitelma

- Keskustelkaa ennen videon katsomista, että jokaisella ihmisellä on uimapukualueella omia arvokkaita alueita.
- Katsokaa video
- Pohtikaa yhdessä, mitä uimapukusääntö tarkoittaa. Nimetkää vielä ne kehon osat, jotka jäävät uimapukualueen alle.
- Nämä voidaan tehdä myös piirroskuvaan

Vinkki: Voit jatkaa oppituntia harjoitusten avulla. Voit hyödyntää esimerkiksi harjoitukset -osion piirustustehtäviä ja valmiita tulostettavia kuvia sekä [ärjäisyharjoitusta](#)

Videot 2. luokille

Kosketuksen sääntö -video

 <https://areena.yle.fi/1-50110928>

Videon keskeinen sisältö

- Videon kesto on 2.44 min.
- Videossa kerrotaan kosketuksesta: kaikkeen koskettamiseen pitää liittyä turvallisuus ja tasavertaisuus, eikä kukaan saa koskea ilman lupaa.

Pedagoginen suunnitelma

- Miettikää tunnin aluksi, miltä tuntuu hyvä kosketus. Sitä voi olla esimerkiksi äidin halaus, kaverin kanssa kädestä kiinni pitäminen jne. Tämän jälkeen miettikää, miltä tuntuu huono kosketus. Tällaista

on esimerkiksi lyöminen, potkiminen, tukistaminen jne.

- Katsokaa video
- Keskustelkaa lopuksi videon herättämistä ajatuksista. Minkälaisesta kosketuksesta kukin pitää? Miten erilaiset kosketukset eroavat toisistaan? Mitään kosketusta ei tarvitse pitää salaisuutena.

Vinkki: Voit jatkaa oppituntia tekemällä harjoitusosion [Punaisen ja vihreän valon kosketus](#) -tehtävän.

Kolmen kohdan sääntö -video

 <https://areena.yle.fi/1-50110931>

Videon keskeinen sisältö:

- Videon kesto on 1.21min.
- Videossa käsitellään kolmen kohdan sääntöä: sano ei, lähde pois ja kerro luotettavalle aikuiselle.
- Kolmen kohdan sääntöä käytetään tilanteissa, jotka ei tunnu hyvältä.

Pedagoginen suunnitelma

- Pohtikaa yhdessä, mitä pitäisi tehdä, jos joutuu ikävään tai pelottavaan tilanteeseen.
- Katsokaa video
- Kerratkaa kolmen kohdan sääntö ja miettikää tilanteita, joissa sitä pitäisi käyttää.

Vinkki: Voit jatkaa oppituntia tekemällä esimerkiksi [Miltä sinusta tuntuu -harjoituksen](#) tai [ärjäisyharjoituksen](#).

Eliaksen verkkoseikkailu

 <https://www.youtube.com/watch?v=vO-6Ytsllp6o&feature=youtu.be>

Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU.

Videon keskeinen sisältö:

- Videon kesto on 1.51min.
- Videolla Elias pelaa netissä salaa vanhemmiltaan. Sitten tapahtuu jotain odottamatonta, johon tarvitaan isän apua.

Pedagoginen suunnitelma:

- Pohtikaa ensin, miksi lasten ei kannata käyttää nettiä yksin.
- Katsokaa video
- Videon katsomisen jälkeen keskustelkaa seuraavista asioista: Mitä Eliakselle kävi? Miltä hänestä on mahtanut tuntua? Miten Elias teki, kun oli nähnyt jotain odottamatonta? Mitä kivaa netissä voi olla ja mitä pelottavaa?
- Kerratkaa vielä turvasäännöt: sano ei, lähde pois, kerro luotettavalle aikuiselle. Netissä lapsi voi kohdata myös pelottavia asioita, joista pitää aina kertoa aikuisille. Voit esimerkiksi saada tuntemattomalta ihmiseltä viestin tai kaveripyynnön. Mitä silloin pitäisi tehdä?

MATERIAALI 3.-4. LUOKILLE

Harjoitukset

Harjoitusten tavoitteina on, että oppilas:

- vahvistaa itsearvostustaan, itsetuntemustaan ja itseluottamustaan
- pohtii omaa netinkäyttöään ja siihen liittyviä hyviä ja huonoja asioita.

Harjoitukset 3. luokille

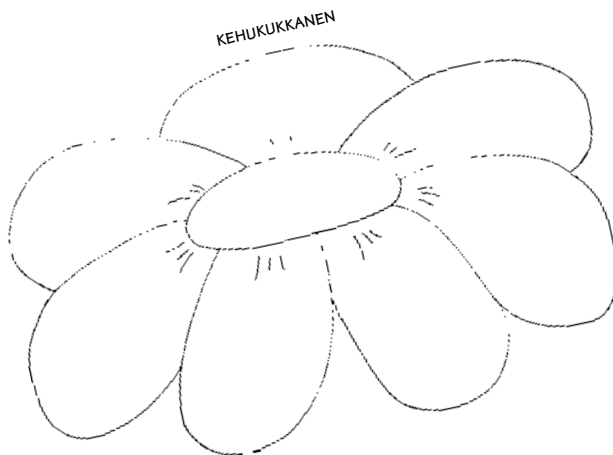
Kehukukkanen

Tehtävän keskeinen sisältö

Oppilaat kehuvat toisiaan ja huomaavat kehuttavia asioita sekä itsessään että muissa.

Pedagoginen suunnitelma:

- Jokaisen lapsen selkään kiinnitetään Kehukukkanen. [Oppaasta tämä löytyy sivulta 141](https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/9f33871c-tunne-ja-turvataitoja-s141.pdf), mutta sen voi helposti piirtää myös itse. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/9f33871c-tunne-ja-turvataitoja-s141.pdf>
- Lapset kuljeskelevat ympäriinsä musiikin soudessa ja kirjoittavat toistensa kukkasiin kehuja ja kivoja asioita. Miksi toinen on mukava, ja missä asioissa hän on hyvä? Opettaja varmistaa, että kaikkien kehu-kukkasiin on kirjoitettu kehuja.
- Katsotaan, millaisia kehuja kukin on saanut.
- Lapset kertovat, mikä kehuista oli mieluisin ja mikä yllättävin.
- Kukkasesta kehuineen voidaan askarrella laminoitu tai kontaktimuovilla päällystetty oman turvataitokansion kansilehti, seinätaulu tai alusta ruokailemiseen, piirtämiseen tai siitä voidaan ottaa valokuva.

Tämä harjoitus on seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, sivut 138-141.

Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lähdetään liikkeelle!

-harjoitus:

Harjoituksen keskeinen sisältö

Harjoituksessa tarkastellaan lasten netin käyttötapoja toiminnallisesti. Tehtävä voidaan toteuttaa niin sisällä kuin ulkona esimerkiksi liikuntatunnin alussa.

Pedagoginen suunnitelma

- Jokainen tarvitsee tilaa ympärilleen. Harjoituksen kesto on n.15 minuuttia.
- Painota lapsille, että osa ihmisistä käyttää nettiä paljon ja osa ei juuri lainkaan, mutta kumpikin tottumuksista on yhtä hyviä.
- Pyydä lapsia seisomaan ja ottamaan ympärilleen riittävästi tilaa.
- Lue lapsille alla olevia kysymyksiä netin käytöstä. Mikäli lapsi vastaa kysymyseen kyllä, hänen pitää tehdä väittämän määräämä tehtävä. Voit halutessasi tehdä lapsille jatkokysymyksiä, esimerkiksi millaisia videoita hän on netissä katsellut tai minkälaisia pelejä pelannut.
- Kysymyksiä:
 - Se, joka käyttää nettiä viikoittain, taivuttaa vasemmalla kädellä kohti oikeata kylkeä.
 - Se, jolla on oma sähköpostiosoite, nostaa molemmat kädet kohti kattoa.
 - Se, joka käyttää meseä, WhatsAppia tai muuta pikaviestintä, kurottaa sormilla kohti varpaita.
 - Se, joka pelaa nettipelejä kavereiden kanssa, tekee hassun ilmeen.
 - Se, joka ei ole kertonut salasanaansa koskaan kenellekään, nostaa vasemman jalan polven ylös.
 - Se, joka on joskus pelannut jotakin nettipeliä vanhempiensa kanssa, pyörähtää kerran ympäri.
 - Se, joka on katsonut videoita netistä, hyppää oikealla jalalla kolmesti.
 - Se, joka on törmännyt nettikiusaamiseen, taivuttaa oikealla kädellä kohti vasenta kylkeä.
 - Se, joka on joskus kuunnellut musiikkia netissä, tekee kolme haara-perus-hyppyä.
 - Se, joka on joskus katsellut elokuvia tai televisio-ohjelmia netissä, tekee viisi kyykkyhyppyä.
 - Se, jolla on perheen yhteiset netin käyttösäännöt, kyykistyy.
 - Se, joka on joskus laittanut omia kuviaan nettiin, koskettaa käsillä päätä, olkapäitä, polvia ja varpaita.
 - Se, joka on tutustunut uusiin kavereihin netissä, pyörittää käsiä etukautta ympäri kolmesti.
 - Se, joka on viimeisen kuukauden aikana käyttänyt sähköpostia, ravistelee itsensä rennoksi.

Vinkki: Tehtävän jälkeen voitte vielä leikkiä [turvataitohippaa](#). Kolmannella luokalla voi tehdä myös [Ärjäisyharjoituksen](#).■

Harjoitus on seuraavasta lähteestä:

MLL-ei nettikiusaamiselle -aineisto, sivut 8–9.

Saatavissa: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/30141754/Ei-nettikiusaamiselle-Opetusmateriaali-4.-6.-luokille.pdf>

Harjoitukset 4. luokille

Mitä tietokoneesi/ kännykkäsi kertoisi sinusta –harjoitus:

Tehtävän keskeinen sisältö

Harjoituksessa mietitään ja tunnistetaan omaa netin käyttöä.

Pedagoginen suunnitelma:

- Oppilaat jaetaan pareittain. Toinen oppilaista on haastatteliija, ja toinen on leikisti olevinaan oppilaan oma tietokone/kännykkä. Haastatteliija kysyy kysymyksiä laitteelta, joka vastaa kysymyksiin. ”Jos tietokoneesi/kännykkäsi osaisi puhua, mitä se kertoisi viime viikostasi?” Haastatteliija kirjoittaa vastauksen ylös. Kysymyksiä voivat olla esimerkiksi:
 - Kuinka paljon aikaa olet viettänyt netissä?
 - Millä verkkosivuilla olet käynyt? Millaisia sovelluksia olet käyttänyt?
 - Millaisia hauskoja juttuja olet kohdannut netissä?
 - Millaisia ikäviä juttuja olet kohdannut netissä?
 - Millaisia lauluja, elokuvia, ohjelmia tai televisiosarjoja olet netistä kuunnellut tai katsellut?
 - Millaisia pelejä olet pelannut?
 - Mistä asioista olet hakenut tietoa?
 - Millaisia kuvia tai tekstejä olet netissä julkaissut?
 - Millaisia netinkäyttöön tai pelaamiseen liittyviä sääntöjä kotonasi on?
- Haastattelun jälkeen oppilaat vaihtavat osia.
- Lopuksi keskustellaan yhteisesti, mitä ajatuksia harjoitus herätti ja millaisia

vastauksia oli saatu. Luokalta voi kysyä yhteisesti esimerkkejä kysymyksiin.

Neljännellä luokalla voi myös tehdä Kehukukkanen –harjoituksen sekä Ärjäisyharjoituksen. ■

Tämä harjoitus on seuraavasta lähteestä:

MLL-ei nettikiusaamiselle –aineisto, s. 9.
Saatavissa: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/30141754/Ei-nettikiusaamiselle-Opetusmateriaali-4.-6.-luokille.pdf>

Tietovisa

Tietovisa: Valintojen maailma 3.-4. luokille

Tietovisan tavoitteena on, että lapset tietävät:

- ystävyyspelisäännöt
- mikä on hyvä ja huono salaisuus
- digi- ja pelimaailman sääntöjä, ikärajojen merkityksen ja turvaohjeet
- lapset osaavat nimetä turva-aikuisen, jolle voi kertoa pelottavista tai hämmäntävistä asioista
- mitä netiketti tarkoittaa.

Tietovisan voi toteuttaa esimerkiksi äidin-kielen tunnilla, ympäristöopin, uskonnon tai elämäntutkimuksen tunneilla.

Ohjeistus opettajalle:

Sisältö:

- Peli koostuu erilaisista väittämistä, esim. ”Saan julkaista itse ottamiani kuvia kaveristani netissä”. Vastausvaihtoehtoja on kaksi, joista valitaan oikein/väärin. Esimerkkivastaus: Väärin. Kaverista ei saa jakaa kuvia nettiin ilman hänen lupaansa, vaikka kuva on sinun ottamasi.
- Pelin jälkeen kerrataan netiketti ja turvasäännöt.
- Pelin voi toteuttaa kahdella eri tavalla. a) kilpailullisella ja nopealla Kahoot!-sovelluksella tai b) paperilappuja ja PowerPoint-dioja käyttäen. Jos haluat edetä rauhallisemmin ja keskustellen, on paperilappupeli parempi vaihtoehto.

Välineet:

- Vaihtoehto a: älypuhelin, tablettitietokone, tietokone TAI
- Vaihtoehto b: punaiset ja vihreät paperilaput, PowerPoint-diojen käyttö

Pedagoginen suunnitelma:

- Peliä suositellaan pelattavan ryhmissä,

vaikka sitä voi pelata myös yksilöllisesti.

- Peli toteutetaan vaihtoehtoisesti a) Kahoot!-sovellusta hyödyntäen tai b) perinteisenä paperilappusovelluksena, jolloin kysymykset/vastaukset ovat PowerPoint-dioilla.
- Jokaisesta kysymyksestä voidaan käydä myös lyhyt ryhmäkeskustelu ja koota pohdinnat yhteen molemmissa toteutusmuodoissa (a ja b).
- Pelin lopuksi kerrataan netiketti ja turvasäännöt.

Ohjeet vaihtoehto a) Kahoot! Löytyy hakusanalla Valintojen maailma, turvataitoja digimaailmaan

Ohjeet vaihtoehto b) paperilaput ja Powerpoint

- Opettaja jakaa jokaiselle ryhmälle yhden punaisen lapun= väittämä on väärin ja yhden vihreän lapun= väittämä on oikein.
- Pelin alettua opettaja esittää kysymyksen – oikein vai väärin. Kysymykset ovat myös PowerPoint-dioilla, joista ne voidaan näyttää. Ryhmällä on 10 sekuntia aikaa päättää vastausvaihtoehto.
- Opettaja ottaa kännykällä aikaa ja pyytää 10 sekunnin päästä ryhmiä nostamaan laput ylös (punainen vai vihreä). Opettaja kertoo tai näyttää oikean vastauksen PowerPoint-dioilta
- Jokainen ryhmä laskee itse, montako vastausta on saanut oikein. Paras ryhmä voidaan palkita, jos näin halutaan.

Tietovisa on kehitetty TUTKA-hankkeen (OPM-rahoitus) ja Hollolan turvataitokasvatusprojektin (OKM-rahoitus) yhteistyönä.

Kysymykset: Oikein/Väärin

1. Mille julkaisee kuvasi netissä ilman lupaasi ja lähettää koko luokalle. Toimiiko hän oikein vai väärin?
Vastaus: Väärin. Kaverista ei saa jakaa kuvia nettiin ilman hänen lupaansa, vaikka kuva olisi sinun ottamasi. Kuvia on vaikea poistaa netistä.
2. Kostat Millelle lähettämällä kuvan hänestä koko luokalle. Onko tämä oikein vai väärin?
Vastaus: Väärin. Et saa lähettää kenestäkään kuvia ilman lupaa.
3. Tuntematon henkilö pyytää Milleä netissä kaveriksi/seurattavaksi. Mille ei hyväksy pyyntöä. Toimiiko hän oikein vai väärin.
Vastaus: Oikein. Tuntemattomia henkilöitä ei kannata hyväksyä kaveriksi/seuraajaksi. Netissä on helppo esiintyä väärillä tiedoilla. Et voi koskaan olla varma, kenet olet kaveriksi/seuraajaksi hyväksynyt. Kaikki netissä oleva tieto ei ole totta.
4. Mille tekee koulussa äitienpäivalahjaa. Opettaja käskee pitämään asian salaisuutena. Onko oikein vai väärin pitää tämä salaisuutena?
Vastaus: Oikein. Tämä on hyvä salaisuus, joka tekee äidin iloiseksi äitienpäivänä.
5. Lore näyttää Millelle kännykästä pelottavan videon ja kieltää kertomasta siitä kenellekään. Onko oikein vai väärin pitää tämä salaisuutena?
Vastaus: Väärin. Kukaan ei saa näyttää sinulle kännykästä mitään pelottavaa. Todennäköisesti hän pelkää itsekin. Tämä on huono salaisuus. Näistä pitää aina kertoa aikuiselle.
6. Lore on lähettänyt salaa videon koko luokalle Millen kaatumisesta liikuntatunnilla. Onko oikein vai väärin tehdä näin?
Vastaus: Väärin. Kenestäkään ei saa jakaa videoita ilman henkilön lupaa. Tämä on kiusaamista ja Millen häpäisemistä.
7. Mille näkee netissä jotain pelottavaa. Hän kertoo äidilleen asiasta. Toimiiko Mille oikein vai väärin?
Vastaus: Oikein. Kaikista pelottavista asioista voi ja pitää kertoa turvalliselle aikuiselle.
8. Lore pyytää Milleä liittymään sosiaalisen median sovellukseen, mihin ikäraja on 13 vuotta. Mille on vasta 10 vuotta ja vanhemmat ovat kieltäneet liittymisen. Toisaalta monet luokkakaverit käyttävät jo sovellusta. Mille miettii asiaa ja päättää huijata ikänsä ja liittyä mukaan. Sehän on täysin turvallista, kun muutkin ovat siellä. Onko oikein vai väärin ajatella näin?
Vastaus: Väärin. Netissä ei ole aina turvallista. Ikärajat suojelevat kaikkia lapsia netissä. Vaikka kaverille ei vielä ole tapahtunut mitään ikävää ja hämmentävää, Millelle voi tapahtua.

Tunnin loppuksi voitte vielä kerrata [Netiketin ja turvasäännöt](#) PowerPoint-dioilta.

3.-4. luokilla voidaan myös leikkiä turvataitohippaa tai uimapukuhippaa oppilasryhmästä riippuen. Katso ohjeet [tästä](#). ■

Tarinat

Tarinoiden tavoitteena 3.-4. luokilla on, että oppilas

- pohtii ystävyyden pelisääntöjä
- tietää hyvän ja huonon salaisuuden eron
- osaa toimia digi- ja pelimaailmassa turvallisesti ja ikärajoja noudattaen
- tarinat on kehitetty TUTKA -hankkeessa

Tarina 3. luokille

Pedagoginen suunnitelma

([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

Alkukeskustelu: Keskustellaan, millaisia voisivat olla ystävyyden pelisäännöt, eli mitä ystävä ei saa tehdä, millainen hyvä ystävä on jne. Keskustellaan myös siitä, mitä ovat salaisuudet ja saako niitä kertoa. Voidaan käydä lyhyesti läpi hyvän ja huonon salaisuuden eroja sekä digi- ja pelimaailman ikärajoja.

Tarinan luku: Oppilaat lukevat tarinan läpi itsenäisesti. Tarina on lyhyt ja helppo-lukuinen, jotta oppilas voi lukea sen itse. Tarinassa 9-vuotiaalla Millellä on Lore-niminen ystävä, joka on salaa pelannut netissä luvatonta peliä. Peliin liittyy pelottavia asioita, joita Lore jakaa Millelle. Samalla Lore kieltää kertomasta asiasta.

Tarinan käsittely keskustellen

Keskustelu käydään joko pienryhmissä tai yhteiskeskusteluna opettajajohtoisesti.

- Onko Lore mielestäsi hyvä ystävä?
- Kenelle asiasta voisi kertoa ja miksi?

Tarina ystävyydestä, digi- ja pelimaailman ikärajoista ja hyvästä ja huonosta salaisuudesta

Lore-niminen ystävä kertoo sinulle koulumatkalla tehneensä jotain tosi väärin. Hän on pelannut netissä peliä ilman vanhempien lupaa. Peli on K16- peli. Lore on nähnyt pelin sisällöstä painajaisia ja kertoo siitä ihan kamalia juttuja. Lore kieltää kertomasta kenellekään, mitä on tapahtunut. Haluat olla hyvä ystävä ja lupaat, että et kerro. Lore sanookin, että hyvä ystävä ei kerro kenellekään.

- Onko olemassa tilannetta, jossa ystävä saa kertoa salaisuuden?
- Minkälaisia salaisuuksia ei pidä kertoa ja mitä pitää kertoa?
- Esimerkkejä hyvistä ja huonoista salaisuuksista (hyvä salaisuus on esimerkiksi lahjan osto äidille, huono salaisuus tarinassa kuvattu).
- Kenelle asiasta pitäisi kertoa, kuka on turvallinen aikuinen?

Digi- ja pelimaailman sääntöjä. Miksi on ikärajoja? Tietoa ikärajoista voi katsoa osoitteesta: <https://kavi.fi/ikarajat/yleis-tieto/pegi/>. Somessa yleinen ikäraja on 13 vuotta. <https://www.vaestoliitto.fi/>

[uploads/2020/12/9a531fa0-3.lk-digi-ja-peli-maailman-ikarajat_casetarinan-yhteyteen.pptx](https://www.uploads/2020/12/9a531fa0-3.lk-digi-ja-peli-maailman-ikarajat_casetarinan-yhteyteen.pptx)

Vinkki: Oppituntia voi jatkaa vielä seuraavasti:

- Tekemällä [Kehukukkanen -harjoitus](#)
- Aiheen käsittely kirjoittamalla: Ainekirjoitus aiheesta millainen on hyvä ystävä tai millaisia hyvän ystävän ominaisuuksia minussa on. Aiheena voi olla myös turva-aikuinen. (Tämä voi olla joko kotiläksy, tai sitten tunnilla tehtävä)
- Katsomalla video: [Kuulunko porukkaan](#) ■

Tarina 4. luokille

Pedagoginen suunnitelma

([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

Alkukeskustelu: Opettaja voi kysyä, ovatko oppilaat tai oppilaiden tuttavat joskus saaneet yhteydenottoja tuntemattomilta digimaailmassa. Voidaan myös keskustella siitä, miten silloin tulisi reagoida. Voidaan kerrata myös hyvän ja huonon salaisuuden ero ja kolmen kohdan turvasääntö.

Tarinan luku: Tarina on lyhyt ja helppo-lukuinen, jotta oppilaat voivat lukea sen itsenäisesti. Koko tarina voidaan käydä yhdessä läpi oppitunnin aikana ja jättää kotiläksyksi tarinan loppuun kirjoittaminen tai turvaohjeiden pohtiminen.

Tarinan käsittely keskustellen

- Keskustelu käydään joko pienryhmissä tai yhteiskeskusteluna opettajajohtoisesti.

Tarina digimaailmasta (voi soveltaa myös somemaailmaan)

Mille pelaa peliä netissä. Yhtäkkiä pelin chatiin tulee viesti tuntemattomalta toiselta pelaajalta nimeltä Lore. Lore kysyy, minkä ikäinen Mille on ja missä hän asuu. Lore pyytää Milleltä myös kuvaa. Mille vastaa kysymyksiin, sillä olisi epäkohteliasta olla vastaamatta. Keskustelu chatissa jatkuu jonkin aikaa. Sitten Lore sanoo, että tästä ei saa kertoa kenellekään. Vanhemmat voisivat suuttua ja tämä on Loren ja Millen oma salaisuus.

- Minkälaisia salaisuuksia ei pidä kertoa ja mitä pitää kertoa?
- Milloin ei tarvitse olla kohtelias, milloin ja miten voi lähteä keskustelusta?
- Aikuiselle kertomisesta, kuka on turvallinen aikuinen?
- Mitä tässä tarinassa turvaohjeet (osaat kieltäytyä ja sanoa ei, osaat lähteä pois tilanteesta, joka on uhkaava sekä tiedät, kuinka pyydät apua ja keneltä) voisivat tarkoittaa?
- Mitä ajattelet tilanteesta? Mikä siinä meni pieleen, mitä ei olisi pitänyt tehdä?
- Miksi ei pidä antaa omia tietojaan/kuvia netissä?
- Kuka se henkilö siellä vastapuolella voi olla?
- Jos on tehnyt näin, niin mitä pitää tehdä?
- Miksi ei saisi kertoa vanhemmille? Miksi pitäisi kertoa vanhemmille?

Vinkki. Oppituntia voi jatkaa vielä seuraavasti:

- Aiheen käsittely kirjoittamalla: Ainekirjoitus aiheesta millainen on hyvä/huono salaisuus tai miten digi- ja pelimaailmassa toimitaan turvallisesti. (Tämä voi olla joko kotiläksy, tai sitten tunnilla tehtävä)
- Katsomalla [Tasaseks -video Turvallisesti netissä](#) ■

Videot

Videoiden tavoitteena on, että oppilas:

- tietää netin hyviä ja huonoja puolia
- osaa toimia digi- ja pelimaailmassa turvallisesti ja ikärajoja noudattaen
- ymmärtää, että netissä kaikki ei ole sitä miltä näyttää
- pohtii, mistä tunnistaa turvallisen nettitutun.

Videot 3. luokille

Kolmannella luokalla voidaan vielä katsoa Pikku Kakkosen videoita opettajan arvion ja luokan tilanteen mukaan: esimerkiksi videot Kolmen kohdan sääntö ja Kosketuksen sääntö. Lisäksi voidaan katsoa Eliaksen verkkoseikkailu-video.

Nettielämää: Pääsenkö porukkaan?

 https://youtu.be/EX_9wA57XTE

Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU.

Videon keskeinen sisältö:

- Videon kesto on 6.12 min.
- Se sopii 3.-4. luokkalaisille
- Anni tekee kaverin painostamana oman tilin mallinukkesivuille ilman vanhempien lupaa. Anni alkaa saada ikäviä kommentteja netissä. Myös hänen salasanansa joutuu väärin käsiin.

Pedagoginen suunnitelma:

- Keskustelkaa aluksi, missä kaikkialla nettiä voi käyttää ja mitä kaikkia ohjelmia/pelejä/sivustoja lapset käyttävät
- Katsokaa video
- Keskustelkaa videon jälkeen seuraavista aiheista: Miten Annille kävi ja miltä hänestä nyt tuntuu? Onko Henna hyvä ystävä Annille, miksi? Miksi Anni ei olisi saanut avata mallinukketiliä? Miksi salasanaa ei kannata antaa kenellekään? Onko netissä haukkuminen kiusaamista, miksi? Mitä tulisi tehdä, jos saa netissä haukkuja tai viestejä tuntemattomilta ihmisiltä? Kenen kanssa netin käyttöä pitäisi harjoitella?
- Käykää vielä läpi turvasäännöt: sano ei, lähde pois, kerro luotettavalle aikuiselle. Muistuta lapsia siitä, että netissä voi helposti esittää olevansa joku muu kuin mitä oikeasti on. Tuntemattomien viesteihin ei saa vastata, vaan asiasta pitää kertoa turvalliselle aikuiselle. Myöskään tuntemattomia ei pidä hyväksyä kaveriksi netissä. Samanlainen tilanne voi sattua esimerkiksi jotain peliä pelatessa.

Video 4. luokille

Tasaseks -video Turvallisesti netissä

▶ <https://youtu.be/qMHwPgHO0SQ>

Videon on tuottanut Tasaseks -yritys:
<https://tasaseks.fi/>

Sivustolla on useita videoita, mutta valitse niistä **Turvallisesti netissä**.

Videon keskeinen sisältö:

- Videon kesto on 2.59min.
- Videossa kerrotaan netin hyvistä ja huonoista puolista.
- Miten kannattaa toimia, jos näkee tai kokee netissä jotain pelottavaa.
- Käydään läpi perussäännöt turvalliselle netin käytölle.
- Opetetaan suojaamaan netissä oma yksityisyys.

Pedagoginen suunnitelma

- Pohtikaa aluksi, mitä hyvää ja mitä huonoa netissä voi olla. Listatkaa asioita ylös. Miettikää sitten, mitä ohjeita voisi laittaa ns. netikettiin eli mitä kannattaa huomioida ennen netissä surffailemista. Aihetta voi lähestyä myös pyytämällä oppilaita miettimään, miten he opettaisivat netin käyttöä esim. 1. -luokkalaisille jne.
- Katsokaa video
- Videon katsomisen jälkeen täydentäkää netikettiänne eli ohjeitanne netin käyttäjille. Tehkää ohjeista taulu luokan seinälle.
- Neljännellä luokalla voidaan katsoa myös 3. luokan video: Nettiä elämää: pääsenkö porukkaan.■

MATERIAALIT 5.–6. LUOKILLE

Harjoitukset

Harjoitusten tavoitteina on, että oppilas

- osaa kertoa, mitä asioita on hyvä huomioida, jotta netissä toimiminen on turvallista ja millaisia tietoja tai kuvia itsestä kannattaa jakaa
- osaa tehdä turvallisen someprofiilin
- osaa kertoa netin käyttöön liittyviä sääntöjä ja osaa kuvailla millaista on hyvä käytös netissä eli netiketti.
- pohtii ihastumisen herättämiä tunteita ja mukavaa tapaa lähestyä kiinnostuksen kohdetta. Pohditaan myös omien rajojen tunnistamista ja asettamista.

Harjoitukset 5. luokille

Turvallisen someprofiilin luominen

Harjoitus on tuotettu TUTKA-hankkeessa.

Tehtävän keskeinen sisältö

Harjoituksessa käydään läpi someprofiilin merkitystä. Mitä someprofiili omistajastaan kertoo?

Pedagoginen suunnitelma

Jokainen oppilas tekee itselleen kuvitteellisen someprofiilin, ja piirtää ja kirjoittaa sen vihkoon. Profiili tehdään perustuen seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisen kuvan laittaisit profiiliin?
- Mitä tietoja kertoisit itsestäsi profiilissa?
- Millä nimellä/nimimerkillä esiinnyt profiilissa?
- Perustele, miksi teit sellaisen profiilin, kun teit.

- Harjoituksen jälkeen keskustellaan:
- Mitä profiili kenestäkin kertoo?
- Miksi aina ei ole hyvä kertoa itsestään aivan kaikkea?
- Mitä asioita ei ehdottomasti pidä kertoa?

Voit hyödyntää harjoitukseen liittyvää [PowerPoint -esitystä](#) joko ennen tai jälkeen harjoituksen. ■

Netinkäytön pelisäännöt -harjoitus

Tehtävän keskeinen sisältö

Käydään läpi, minkälaisia sääntöjä netissä liikkussa on hyvä huomioida. Tarkoituksena on luoda koko luokan yhteiset netinkäytön pelisäännöt, jotka kirjoitetaan isolle paperille ja ripustetaan näkyvälle paikalle luokan seinälle.

Pedagoginen suunnitelma

Tehtävän tekemiseen tarvitaan isoja papereita tai fläppi -papereita, tusseja.

- Keskustelkaa aluksi: Suurin osa internetistä on julkista eli periaatteessa kaikkien nähtävillä. Netissä pitää noudattaa yhdessä sovittuja pelisääntöjä aivan kuten liikenteessä on noudatettava liikennesääntöjä. Yhteiset pelisäännöt vähentävät netissä olevia kurjia asioita, ja kun kaikki noudattavat pelisääntöjä, netissä on kiva olla.
- Jaa lapset neljään ryhmään (riippuen luokan koosta).
- Pyydä lapsia keskustelemaan ryhmissä, millaisista netinkäyttöön liittyvistä pelisäännöistä voitaisiin luokan kesken sopia.
- Yksi ryhmän lapsista kirjoittaa 2–3 sääntöä paperille.
- Kun ryhmät ovat valmiit, jokaisesta ryhmästä joku lukee pelisäännöt ääneen toisille ja opettaja kirjoittaa ne esimerkiksi taululle.
- Keskustelkaa säännöistä. Mikä sääntö on erityisen hyvä? Puuttuuko pelisäännöistä jokin hyvä sääntö? Päätäkää sitten yhdessä, mitkä säännöistä ovat luokan yhteisiä netinkäytön pelisääntöjä. Jokainen oppilas voi käydä esimerkiksi

äänestämässä 3 tärkeintä sääntöä laittamalla säännön perään viivan. Äänet lasketaan yhteen ja valitaan luokalle 3-5 yhteistä sääntöä.

- Kootkaa lopuksi pelisäännöt isolle paperille.
- Jos lasten on vaikea keksiä pelisääntöjä, voit alla olevaa listaa hyödyntäen kertoa, millaisia säännöt voisivat olla:
 - Käyttäjätunnusta ja salasanoja ei anneta kenellekään, ei edes parhaalle kaverille.
 - Netissä käyttäydytään aina asiallisesti.
 - Netissä ei jutella vieraiden ihmisten kanssa kahden kesken.
 - Mikäli netissä törmää johonkin kurjaan asiaan, siitä tulee aina kertoa huoltajille tai turvalliselle aikuiselle.
 - Kiusaamisesta tulee aina kertoa aikuiselle.
 - Netissä julkaistaan vain sellaisia valokuvia, jotka kehtaisi näyttää vanhemmilleen tai isovanhemmalleen.■

Harjoitus on seuraavasta lähteestä:

- MLL-ei nettikiusaamiselle -aineisto, sivu 10. Saatavissa: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/30141754/Ei-nettikiusaamiselle-Opetusmateriaali-4.-6.-luokille.pdf>
- Harjoituksen tehtävänantoa on muokattu TUTKA -hankkeessa.

Harjoitukset 6. luokille

Netikettiharjoitus

Harjoituksen tehtävänantoa ja netiketin perusasiat -tekstejä on muokattu. [PowerPoint-diat](#) on tuotettu TUTKA-hankkeessa.

Harjoituksen keskeinen sisältö

Harjoituksessa keskustellaan koko ryhmän kesken netinkäyttäjien oikeuksista ja velvollisuuksista.

Pedagoginen suunnitelma

- Kirjoita esimerkiksi taululle 5 netiketin perusasiaa keskustelun pohjaksi. Voit myös hyödyntää [PowerPoint-esitystä](#), joka on linkkinä tehtävänannon jälkeen
- Harjoituksen voi toteuttaa koko luokan keskusteluna. Voit myös jakaa luokan viiteen ryhmään, jolloin kullekin ryhmälle tulee pohdittavaksi yksi netiketin perusasia.
- Pyydä aluksi lapsia pohtimaan, mitä kukin taululle kirjoittamasi netiketin kohta käytännössä tarkoittaa, ja keskustelkaa jokaisesta kohdasta erikseen.
- Voit hyödyntää keskustelussa perusasioiden jälkeen olevaa opettajan ohjetta.
- Netiketin 5 perusasiaa ovat

1. Minulla on oikeus yksityisyyteeni.

Opettajan ohje: Jokaisen pitää harkita, millaista tekstiä ja millaisia kuvia haluaa julkaista netissä maailmanlaajuiselle yleisölle. Erityisen tarkasti on mietittävä, jos antaa nettiin oman nimen, puhelinnumeron, kotiosoitteen tai sähköpostiosoitteen. Kerran nettiin laitettua tekstiä tai valokuvaa ei välttämättä saa koskaan poistettua. Jos joku saa tietää käyttäjätunnuksen ja

salasanan, hän voi lukea sen omistajan tietoja, tehdä ostoksia tai lähettää viestejä tämän nimissä.

2. Minulla on oikeus olla rauhassa.

Opettajan ohje: Kaikki netissä tavatut henkilöt eivät ole kivoja, ja huijaaminen nettikeskusteluissa on helppoa. Kaikki eivät kenties ole sitä, mitä he sanovat olevansa. Monet netissä alkaneet ystävyysuhteet jatkuvat myös netin ulkopuolella. Ensimmäiseen tapaamiseen pitää kuitenkin ottaa mukaan joku, johon voit luottaa. Tapaaminen pitää sopia julkiselle paikalle. Tapaamisaikeista pitää kertoa vanhemmille. Tapaamiseen pitää ottaa kännykkä mukaan. Jos tapaamistilanne vaikuttaa epäilyttävältä, paikalta pitää heti poistua. Jos jokin asia netissä tuntuu arveluttavalta tai epämiellyttävältä, siitä pitää sanoa jollekin turvalliselle aikuiselle, kuten huoltajille tai esimerkiksi opettajalle. Asiasta voi aikuisen kanssa yhdessä ilmoittaa sivuston ylläpitäjälle. Se, joka törmää netissä epämiellyttävään materiaaliin, ei ole siihen syyllinen. Haukkuminen, perättömien juurujen lähettäminen, huijaaminen, salasanan varastaminen,

Harjoitus on seuraavasta lähteestä:

MLL-ei nettikiusaamiselle -aineisto, sivu 21. Saatavissa:

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/30141754/Ei-nettikiusaamiselle-Opetusmateriaali-4.-6.-luokille.pdf>

jonkun toisen kuvien luvaton käyttäminen ja syrjivät kommentit ovat kiusaamista. Sellaisesta pitää kertoa turvalliselle aikuiselle sekä sivuston ylläpitäjälle. Muiden henkilötietojen tai yksityisasioiden levittäminen netissä ei ole sallittua.

3. Minua ei saa huijata.

Opettajan ohje: Nettitiedon luotettavuutta pitää aina arvioida: faktalta vaikuttava materiaali saattaa olla mainos ja yliopiston tutkimukselta näyttävä teksti voi olla humppukia. Usein, jos joku tarjous tai palvelu kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei todennäköisesti olekaan sitä. Kysy aina huoltajiesi lupa ostosten tekoon!

4. Muillakin netinkäyttäjillä on tunteet.

Opettajan ohje: Netissä tavatut ihmiset ovat oikeita ihmisiä, vaikka esiintyisivätkin nimimerkillä. Heitä pitää kohdella netissä samalla tavoin kuin muuallakin. Siellä pitää käyttäytyä asiallisesti, suvaitsevaisesti ja ystävällisesti. Se on vastavuoroista.

5. Minulla on oikeus luomukseeni.

Opettajan ohje: Teosten julkaiseminen netissä ilman tekijän lupaa on kiellettyä. Teoksia ovat esimerkiksi valokuvat, runot, julisteet, levyjen kannet, julkkisten kuvat ja musiikkikappaleet. Jos haluaa laittaa esimerkiksi kaveristaan ottaman valokuvan nettiin, kaverilta pitää kysyä siihen lupa. ■

Hullunkuriset kohtaamiset-korttipeli

Pelikortit löytyvät seuraavasta linkistä:

https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2019/12/hullunkurisetkohtaamiset_kortit_FINAL.pdf

Pelin ohjeistusta sekä toteutusta on muokattu TUTKA -hankkeessa.

Pelin keskeinen sisältö

- Peli on tarkoitettu käytettäväksi 5.-7.-luokkalaisten nuorten kanssa tukemaan keskustelua omista rajoista ja seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta.
- Peliä pelataan kuin hullunkurisia kysymyksiä ja vastauksia. Osalle korteista on kirjoitettu tutustumisehdotuksia, jotka voisivat olla nuoren maailmasta.

Tämä aineiston on seuraavasta lähteestä:

- Exit ry. Nuorten Exit, materiaalipankki. Saatavissa: <https://nuortenexit.fi/materiaalipankki/>
- Tarkemmat ohjeet ja taustat peliin löytyvät seuraavasta linkistä: https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2019/12/hullunkurisetkohtaamiset_peliohjeet_FINAL-.pdf

Korttipakasta löytyy sopiva, joko suostuva tai torjuva vastaus jokaiseen ehdotukseen. Tarkoitus on kuitenkin sekoittaa pakkaa, ja arpoa vastaukset ehdotuksille. Osa yhdistelmistä voi sopia hyvin yhteen, osasta tulla aivan hullunkurisia.

- Erilaisten yhdistelmien tarkoitus on herätellä keskustelua siitä, miten voisi tutustua ihastuksen kohteeseen, miten lähestyä toista ja miten ehdotuksen voi ottaa vastaan.
- Pelin tarkoitus on kannustaa nuoria pohtimaan yksilön oikeutta omiin rajoihin.
- Peliä ohjaavan aikuisen opastuksella voidaan johdattaa nuori miettimään sitä, miten omista rajoista voi pitää kiinni, ja miten kunnioittaa myös toisen omia rajoja.

Pedagoginen suunnitelma

Alkuvalmistelut: Tulosta A4-kokoiselle paperille korttitiedoston kaikki sivut. Liimaa taustakuvien ja kysymyskorttien arkit vastakkain siten, että kysymykset tulevat vasten turkooseja taustakuvia, vastaukset pinkeille taustakuville. Voit tulostaa tiedoston myös suoraan kaksipuoleisena, jolloin tekstit asettuvat suoraan oikeille taustakuville. Halutessasi voit laminoida tai päällystää kontaktimuovilla arkit ennen kuin leikkaat kortit erilleen. Peliä ohjaava aikuinen tarvitsee peliä varten nämä ohjeet.

Opettaja voi halutessaan myös rajata korttien määrää esimerkiksi poistamalla osan ehdotuksista ja vastauksista.

Ennen peliä

- kerro luokalle pelin tavoite: Pelin avulla pohditaan ihastumisen herättämiä tunteita ja mukavaa tapaa lähestyä

kiinnostuksen kohdetta. Pelissä harjoitellaan myös omien rajojen tunnistamista ja asettamista.

- Mitä omilla rajoilla tarkoitetaan, esim. ”jokainen päättää omasta kehostaan, jokainen voi itse päättää ja määritellä mm. mikä tuntuu hyvältä ja mikä ei, kuka saa koskea itseä ja millä tavalla. Omat rajat ovat aina yksilölliset, eikä toisen omia rajoja voi määritellä hänen puolestaan.
- Tehkää yhteiset pelisäännöt: Pelin voi keskeyttää missä tahansa vaiheessa, jos se tuntuu epämiellyttävältä. Mikä tahansa kysymyksistä tai vastauksista on myös lupa jättää sanomatta ääneen, joten halutessaan saamaansa korttia voi vaihtaa.
- Muistuta, että peliä pelataan rooleissa. Siispä ehdotukset ja vastaukset ovat kuvitteellisia, kokeilemistä ja harjoittelua varten keksittyjä. Ne eivät siis kerro siitä, mitä kukaan lapsista itse ajattelee tai oikeasti vastaisi.
- Pidä huolta, että kaikilla on mahdollisuus purkaa pelin herättämiä ajatuksia, joko ryhmässä tai kahden kesken keskustellen.
- Pelin aluksi sekä päätyttyä on hyvä muistuttaa, että mieltä askarruttamaan jäävistä asioista on lupa tulla puhumaan myös myöhemmin pelin jälkeen.

Ohjeet pelaamiseen:

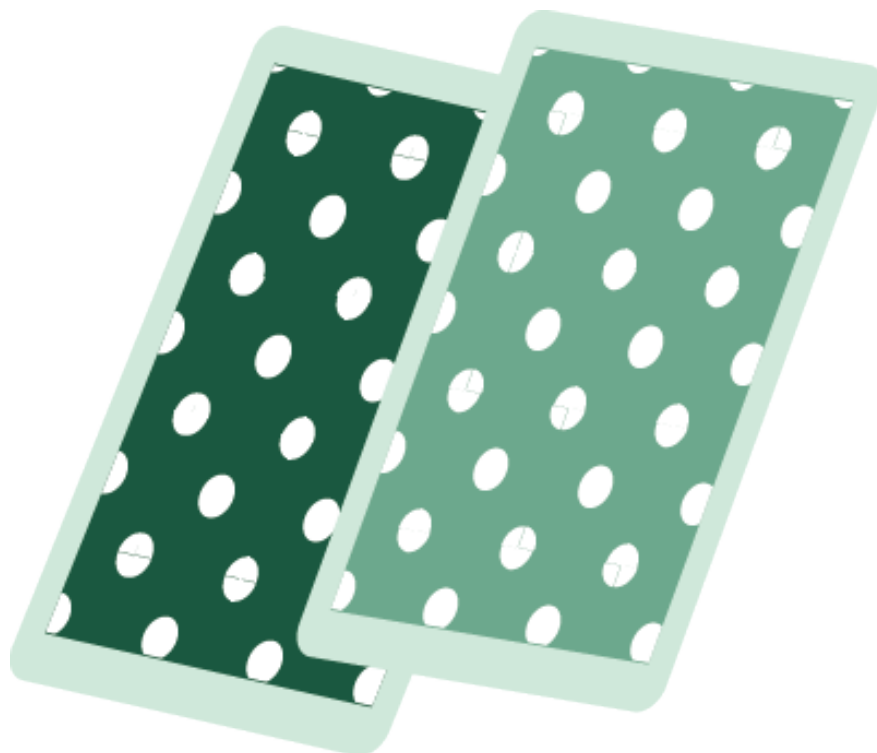
- Peliä voi pelata pareittain, tai pienessä ryhmässä. Pareittain pelattaessa toiselle on kysymys- ja toisella vastauskortit. Jos pelataan pienessä ryhmässä, nuoret voivat nostaa vuorotellen kysymyksen ja vastauksen ikään kuin vaihtuvina pareina.
- Pelitilanteessa aikuinen on aina paikalla luokassa. Peliä ohjaava aikuinen voi

tarkkailla nuorten reaktiota, ohjata tarvittaessa keskustelua ja vastata nuorten kysymyksiin.

- Kortit jaetaan turkoosiin sekä pinkkiin pakkaan korttien väriteemojen mukaan. Turkoosit kortit ovat kysymyskortteja ja pinkit ovat vastauskortteja. Korttipakat sekoitetaan.
- Pelaajat nostavat vuorotellen kysymyksiä ja vastauksia, ja lukevat ne ääneen. Koska kortit ovat sekaisin, kysymykset ja vastaukset voivat olla hullunkurisia tai välillä todella outoja. Välillä korttien kysymykset ja vastaukset sopivat yhteen.
- Nuoret voivat pelata pakat loppuun ja vaihtaa osia tämän jälkeen, tai vaihtaa osia kesken pelin. Tärkeintä olisi, että pelaajat pääsevät testaamaan sekä kysyjän että vastaajan rooleja.

Pelaamisen jälkeen voitte keskustella esimerkiksi seuraavista teemoista:

- Mitä ajatuksia peli herätti? Miltä pelaaminen tuntui?
- Mitkä olivat kolme parasta ja huonointa lähestymisyrittystä? Perustele?
- Mitkä olivat kolme parasta ja huonointa vastausta? Perustele?
- Miltä tuntuisi, jos itsellesi tuntematon henkilö tekisi ehdotuksia netissä?
- Miten voisit torjua tuntemattoman henkilön ehdotukset nettikeskustelussa? Miten sitten kannattaisi toimia?
- Pitääkö aina olla kohtelias? Milloin ja minkälaisissa tilanteissa ei pidä olla kohtelias? ■

Tietovisa

Valintojen maailma 5.–6. luokille

Tietovisa on kehitetty TUTKA-hankkeen (OPM-rahoitus) ja Hollolan turvataitokasvatusprojektin (OKM-rahoitus) yhteistyönä.

Tietovisan tavoitteena on, että oppilas:

- tietää ystävyyden pelisäännöt
- tietää mikä on hyvä ja huono salaisuus
- tietää digi- ja pelimaailman sääntöjä, ikärajojen merkityksen ja turvaohjeet
- osaa nimetä turva-aikuisen, jolle voi kertoa pelottavista tai hämmentävistä asioista
- tietää netiketin

Tietovisan voi toteuttaa esimerkiksi äidin kielen tunnilla, ympäristöopin, uskonnon tai elämäntutkimustiedon tunneilla.

Ohjeistus opettajalle

Sisältö:

- Peli koostuu kymmenestä väittämästä, esim.” Olet hyväksynyt itsellesi tuntemattoman henkilön seuraajaksi/ kaveriksi. Tuntemattomia voi hyväksyä kavereiksi, jos he vaikuttavat kivoilta”.
- Vastausvaihtoehtoja on kaksi, joista valitaan totta vai tarua. Esimerkkivastaus: Tarua. Tuntemattomia henkilöitä ei kannata hyväksyä kaveriksi. Netissä on helppo esiintyä väärillä tiedoilla. Et voi koskaan olla varma, kenet olet kaveriksi hyväksynyt. Kaikki netissä oleva tieto ei ole totta.
- Pelin voi toteuttaa kahdella eri tavalla. a) kilpailullisesti ja nopeasti Kahootia tai b) paperilappuja ja PowerPoint-dioja käyttäen. Jos haluat edetä rauhallisemmin ja keskustellen, on paperilappupeli parempi vaihtoehto.

Välineet:

- Vaihtoehto a: älypuhelin, tablettitietokone,

tietokone TAI

- Vaihtoehto b: punaiset ja vihreät paperilaput ja PowerPoint-diat

Pedagoginen suunnitelma:

- Peliä suositellaan pelattavan ryhmissä, vaikka sitä voi pelata myös yksilöllisesti.
- Pelin jälkeen kerrataan netiketti ja turvasäännöt.
- Peli toteutetaan vaihtoehtoisesti a) Kahoot!-sovellusta hyödyntäen tai b) perinteisenä paperilappusovelluksena, jolloin kysymykset/vastaukset ovat PowerPoint-dioilla.

Ohjeet vaihtoehto a) Kahoot! Löytyy haku-sanalla Valintojen maailma, turvataitoja digimaailmaan

Ohjeet vaihtoehto b) paperilaput ja PowerPoint

- Opettaja jakaa jokaiselle ryhmälle yhden punaisen lapun= väittämä on tarua ja yhden vihreän lapun= väittämä on totta.
- Pelin alettua opettaja esittää kysymyksen – totta vai tarua. Kysymykset ovat myös PowerPoint-dioilla, joista ne voidaan myös näyttää.
- Ryhmällä on 10 sekuntia aikaa päättää vastausvaihtoehto.
- Opettaja ottaa kännykällä aikaa ja pyytää 10 sekunnin päästä ryhmiä nostamaan laput ylös (punainen vai vihreä). Opettaja kertoo tai näyttää oikean vastauksen PowerPoint-dioilta
- Jokainen ryhmä laskee itse, montako vastausta on saanut oikein. Paras ryhmä voidaan palkita, jos näin halutaan.

Kysymykset: Totta/Tarua

1. Olet hyväksynyt itsellesi tuntemattoman henkilön seuraajaksi/kaveriksi. Tuntemattomia voi hyväksyä seuraajiksi/kavereiksi, jos he vaikuttavat kivoilta. Totta vai tarua?

Vastaus: Tarua. Tuntemattomia henkilöitä ei kannata hyväksyä kaveriksi. Netissä on helppo esiintyä väärillä tiedoilla. Et voi koskaan olla varma, kenet olet kaveriksi hyväksynyt. Kaikki netissä oleva tieto ei ole totta.

2. Netistä tuttu ystäväsi lähettää sinulle pelottavan videolinkin, josta ahdistut. Videosta kannattaa kertoa turvalliselle aikuiselle. Totta vai tarua?

Vastaus: Totta. Kaikista pelottavista asioista voi ja pitää kertoa turvalliselle aikuiselle.

3. Olet tutustunut netissä uuteen tuttuun ja hän kieltää kertomasta asiasta vanhemmillesi. Asiasta ei kannata kertoa vanhemmille, jotta uusi nettituttavasi ei suutu. Totta vai tarua?

Vastaus: Tarua. Tämä on huono salaisuus. Kaikista hämmentävistä ja oudoista asioista voi ja pitää kertoa turvalliselle aikuiselle. Netissä kaikki ei ole sitä, miltä näyttää. KS. netiketti.

4. Pelaat lempipeliäsi netissä ja saat chatiin tuntemattomalta pelaajalta viestin, jossa kysytään missä asut. On kohteliasta kertoa oma asuinpaikka tai osoite. Totta vai tarua?

Vastaus: Tarua. Omia henkilötietoja ei kannata kertoa.

5. Luokassasi on kilpailu siitä, kenellä on eniten seuraajia sosiaalisessa mediassa. Voit huoletta hyväksyä seuraajiksi täysin tuntemattomia henkilöitä, jotta voitat kilpailun. Totta vai tarua?

Vastaus: Tarua. Vaikka muiden luokkalaistesi arvostus on sinulle tärkeää, tästä ei kannata kilpailla. Tuntemattomia henkilöitä ei kannata hyväksyä seuraajiksi. Netissä on helppo esiintyä väärillä tiedoilla. Et voi koskaan olla varma, kenet olet seuraajaksi hyväksynyt.

6. Uusi nettituttusi haluaa tavata sinua kaupungilla, mutta kieltäydyt siitä, koska tapaminen epäilyttää. Sinulla on oikeus kieltäytyä asioista, joista et ole varma. Totta vai tarua?

Vastaus: Totta. Et voi koskaan olla varma, kuka sinua siellä odottaa. Kaikki netissä kerrottu ei ole totta.

7. Tutustut uuteen tyyppiin netissä ja teistä tulee kavereita. Sovitte, että tapaatte nuorisotalolla. On hyvä kertoa tapaamisesta myös vanhemmille. Totta vai tarua?

Vastaus: Totta. Nuorisotalo on hyvä paikka, koska siellä on turvallisia aikuisia. Vanhemmilta pitää myös aina kysyä lupa.

8. Huomaat, että kaverisi kuvia on kommentoitu ikävästi netissä. Asiasta ei kannata kertoa kenellekään, koska et halua olla kantelija (juoruilija). Totta vai tarua? ►

Vastaus: Tarua. Kaikista ikävistä asioista pitää ja voi kertoa turvalliselle aikuiselle. Ikävä kommentointi pahoittaa kaverisi mielen ja on kiusaamista.

9. Nettituttusi kertoo, että hänellä on ihania kissanpentuja ja pyytää sinua luokseen niitä katsomaan. Kieltäydyt, koska et ole koskaan tavannut tätä tuttua kasvokkain eikä silloin kannata mennä tapaamiseen. Totta vai tarua?

Vastaus: Totta. Vanhemmilta tulee kysyä lupa. Koskaan ei pidä mennä tapaamaan nettituttuja yksin.

10. Voit hyvin laittaa itsestäsi typeriä kuvia nettiin, koska voit poistaa kuvat, milloin haluat, ja vain kaverisi näkevät ne. Totta vai tarua?

Vastaus: Tarua. Kuvat voivat lähteä leviämään, joku voi tallentaa ne tai ottaa kuvakaappauksella.

Tietovisan jälkeen voitte kerrata netiketin sekä turvasäännöt [PowerPoint-esityksen](#) avulla.

Voitte jatkaa oppituntia katsomalla jonkin seuraavista videoista:

[Netiketti -video](#)

- Video on osa Digiseikkailu -materiaalia, ja sen on tuottanut Digiseikkailu Oy (www.digiseikkailu.com)

Videon keskeinen sisältö

- Videon kesto on 2.13 min
- Videossa tarkastellaan netissä toimimisen tärkeitä sääntöjä

Pedagoginen suunnitelma

- Video voidaan katsoa sellaisten turvataitotuntien yhteydessä, joissa käsitellään netikettiä.
- Video soveltuu parhaiten 5.-6. -luokkalaisille, koska teksti vaihtuu kohtuullisen nopeasti. Videossa ei ole puhetta, ainoastaan teksti ja musiikki. Opettaja voi halutesaan pysäyttää videon aina sopivaan kohtaan. ■

Tarinat

Tarinoiden tavoitteena 5.-6. -luokilla on, että oppilas:

- osaa toimia sosiaalisissa medioissa turvallisesti
- tietää, miten suojautua digitaalisessa mediassa tulevilta yhteydenotoilta
- tietää, millaisia tietoja tai kuvia itsestä kannattaa digimaailmassa jakaa
- pohtii, mistä voi tunnistaa turvallisen nettitutun
- osaa kieltäytyä kertomasta itsestään tai tapaamasta henkilöä, jota ei oikeasti tunne
- tarinat on kehitetty TUTKA -hankkeessa

Tarina 5. luokille

Pedagoginen suunnitelma

([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

Alkukeskustelu: Keskustellaan siitä, mitä sosiaalisen median alustoja lapset käyttävät ja mitä perussääntöjä olisi hyvä muistaa näitä nettisovelluksia käytettäessä.

Tarinan lukeminen: Tarinassa käsitellään sosiaalisessa mediassa toimimista. Tarinassa 11-vuotias Mille liittyy salaa vanhemmiltaan uuteen sosiaalisen median sovellukseen ja julkaisee siellä kuvan itsestään. Hän saa pian yhteydenoton tuntemattomalta henkilöltä. Tarinan avulla luokassa voidaan pohtia, miten Mille voi turvallisesti käyttää uutta sovellusta.

Tarina on 3 osainen. Jokaisen osan jälkeen tulee kysymyksiä, joita voidaan käsitellä luokassa erilaisilla menetelmillä:

Koko ryhmän keskustelu: Keskustellaan osioiden jälkeen koko luokka yhdessä annetuista aiheista

Pienryhmäkeskustelut, vaihtoehtojen koonti erialisilla menetelmillä, kuten post- it lapuilla

Koko tarina voidaan käydä yhdessä läpi oppitunnin aikana ja jättää kotiläksyksi tarinan loppuun kirjoittaminen. Tehtävä voidaan jakaa myös kahteen osaan ja käsitellä se kahdella eri oppitunnilla.

Tarina Some-maailmasta

OSA I:

Mille on 11 vuotta. Hän on juuri liittynyt uuteen some-sovellukseen nimeltään KuvaKirja. Sovellukseen voi luoda oman profiilin, ladata kuvia ja seurata toisten kuvia. Mille on aivan innoissaan uudesta some -kanavasta. Siinä ikäraja on tosin 13-vuotta, mutta hän liittyi siihen silti salaa vanhemmiltaan ja valehteli profiilia luodessaan syntymäaikansa.

Kaikki muutkin omalta luokalta on KuvaKirjassa, miksi ei siis Millekin. Muutoin hän olisi jäänyt ulkopuolelle taas kaikesta kivasta. Vanhemmat aina nalkuttavat eivätkä anna tehdä mitään hauskaa. Netissä on kuulemma niin paljon vaaroja. ”Mitä ihmeen vaaroja siellä voi olla”, tuhahtaa Mille itsekseen ja luo itselleen profiilin KuvaKirjaan.

Kysymykset luokassa käsiteltäväksi:

- Miksi sovelluksissa on ikärajat? Miksi niitä kannattaa noudattaa?
- Miksi vanhemmat asettavat rajoja myös netin käytössä?
- Mitä vaaroja netissä voi olla?
- Miksi vanhempien pitäisi tietää, että Mille on liittynyt KuvaKirjaan?

OSA II:

Mille päättää jakaa kuvan itsestään KuvaKirjassa. Kuvassa hän on skuaaamassa. Hän saa nopeasti seuraamispyyntöjä omilta luokkalaisiltaan ja muilta tutuiltaan. Mille on mielissään: näin paljon uusia seuraajia. ”Kohta minulla on enemmän seuraajia kuin koko meidän luokallamme yhteensä.”

Luokassa on ollut kilpailu siitä, kenellä on eniten seuraajia ja kenen kuvista tykätään eniten. Pian Mille saa ensimmäisen seuraajapyyntönsä hänelle tuntemattomalta henkilöltä. Millen tekisi todella kovasti mieli hyväksyä tuo seuraajapyyntö, jotta hänellä olisi mahdollisimman paljon seuraajia.

Kysymykset luokassa käsiteltäviksi:

- mitkä kaveripyyntöt kannattaa hyväksyä? Miksi?
- miksi ei kannata hyväksyä itselleen tuntemattomia tyyppejä?
- mitä Millen kannattaisi nyt tehdä?

OSA III:

Houkutus on suuri, ja Mille päättää hyväksyä seuraamispyynnön tuntemattomalta. Pian tuntematon lähettääkin viestin sovelluksessa: ”Moi, mä oon Alfa ja oon 11 vuotta. Sun kuva on tosi kiva. Mäkin harrastan skuuttaamista.” Mille on mielissään asiasta ja vastaa: Kiitos 😊. Alfa jatkaa: ”Voitais joskus nähdä ja skuutata yhdessä. Missä sä asut? Voitko lähettää susta vielä toisen kuvan mulle ihan privana?”

Nyt Mille hämmentyy. Mitä hänen pitäisi tehdä. Alfa vaikuttaa kivalta. Mutta mitä pitäisi kertoa itsestä ja pitäisikö lähettää vielä kuva...?

Kysymykset luokassa käsiteltäviksi

- mitä kannattaa tehdä, kun tuntematon lähestyy somessa?
- mitä tietoja kannattaa antaa itsestään?
- millaisia kuvia kannattaa itsestä lähettää ja kenelle?

millainen profiili kannattaa tehdä (oman profiilin tekeminen/suunnitteleminen tunnilla, mitä tietoja itsestään paljastaa julkisessa profiilissa)?

Tehtävä tunnille tai kotiin:

- Onnellinen loppu: Voitte vielä tunnilla keksiä tarinalle onnellisen lopun. Miettikää ryhmissä, mitä Millen kannattaisi vastata Alfalle eli toisin sanoen, miten kieltäytyä kertomasta itsestään ja lähettämästä kuvia. Mitä sitten kannattaisi tehdä (esim. kertoa vanhemmille ja estää yhteydenotto)?
- Lapsille voi myös antaa tämän kotitehtäväksi ainekirjoituksena.

Voitte myös tehdä tunnilla tehtävän: [Turvallisen someprofiilin luominen](#). ■

6.luokka

Pedagoginen suunnitelma:

([tarinasta on myös PowerPoint-diat](#))

- **Alkukeskustelu:** Oppilaita pyydetään miettimään itsekseen, onko kukaan tuntematon ottanut heihin koskaan yhteyttä netissä (ei tarvitse välttämättä vastata ääneen). Tai onko joku kaveri kertonut, että joku tuntematon olisi ottanut yhteyttä. Keskustellaan, miten tulisi toimia, kun tuntemattomat ihmiset ottavat yhteyttä netissä. Miten tuntemattomien nettitututtujen kyselyihin voisi vastata ja miten niistä voisi kieltäytyä.
- **Tarinan lukeminen:** Luetaan läpi tarina joko itsenäisesti, pienissä ryhmissä tai yhteisesti. Tarinassa käsitellään pelimaailmassa toimimista. Siinä

12- vuotias Mille tapaa uudessa pelissä Duru14-nimimerkillä pelaavan henkilön. Mille on epävarma itsestään ja hän tuntee itsensä yksinäiseksi. Durun keuhut tuntuvat hyvältä. Pian Duru haluaa tehdä lähempää tuttavuutta ja tavata Millen.

- Tarina voidaan käydä läpi yhden oppitunnin aikana.
- Se on kaksiosainen. Jokaisen osan

jälkeen voidaan käsitellä esitettyjä kysymyksiä luokassa eri menetelmin: esimerkiksi koko ryhmän välisenä keskusteluna tai pienryhmäkeskusteluina, jonka tulokset voidaan kerätä eri tavoin (kuten post-it lapuilla).

- Tehtävä voidaan jakaa myös kahteen osaan ja käsitellä ne kahdella eri oppitunnilla.

Tarina pelimaailmasta

OSA I:

Mille on 12-vuotias hyvin epävarma nuori. Hän ei pidä omasta ulkonäöstään. Mille tuntee itsensä yksinäiseksi. Hänellä on kyllä kavereita, mutta ei oikein sellaista todellista ystävää, jolle voisi kertoa asioistaan. Vanhempien kanssa ei pysty juttelemaan, kun he eivät tajua mistään mitään. Millestä tuntuu, että hänelle vaan valitetaan joka asiasta, eikä mitään oikeasti saisi tehdä. Muutenkin vanhemmat ovat paljon poissa kotoa töiden takia.

Mille on pelannut jo jonkin aikaa peliä RoleS. Se on uudehko peli, jossa ratkaistaan erilaisia tehtäviä joukkueissa. Jokainen pelaaja ottaa pelissä tietyn roolin. Pelaajat eivät välttämättä tunne toisiaan etukäteen. Pelissä on mahdollista lähettää toisille pelaajille chat-tyyppisiä viestejä ja lähettää myös yksityisviestejä. Eräs sama nimimerkki "Duru14" on pelannut Millen joukkueessa monesti. Ja kerran yhden pelin aikana Duru14 lähettää Millelle yksityisviestin: "Moi, sä pelaat tosi hyvin tätä peliä ja keksit ratkaisuja tehtäviin. Kuka sä oot?" Mille kiittää ja kertoo olevansa 6. luokkalainen koululainen. Duru alkaa kysellä lisää tietoja Millestä: missä hän asuu ja mitä koulua käy. Mille miettii hetken, ja vastaa, että ei saisi kertoa itsestään tuntemattomille. Silloin Duru kertoo olevansa 14-vuotias ja käyvänsä Koskipuron koulua Kuusniemellä. Ja että nyt hän ei ole enää tuntematon, kun Mille tietää Durusta näin paljon.

- Millainen on turvallinen nettituttu?
- Onko Duru nyt Millelle oikeasti tuttu? Voiko Mille kertoa itsestään, kuten missä asuu ja missä käy koulua?

OSA II:

Mille päättää kertoa, että käy Kettuisten koulua, mutta ei kerro, millä paikkakunnalla hän asuu. Duru tyytyy tähän tietoon. Äiti keskeyttää keskustelun pyytämällä Milleä syömään.

Muutaman viikon ajan Duru ja Mille tapaavat satunnaisesti RoleS pelissä. Duru kehuu jatkuvasti Millen taitoja. Se tuntuu tosi hyvältä, kun yleensä kukaan ei sano Millelle mitään hyvää. Yhdellä pelikerralla Duru taas kysyy, missä Mille asuu. Millestä tuntuu, että voi oikeasti kertoa Durulle ja kertookin asuinpaikkakuntansa. Duru tuntuu tietävän paljon Millen asuinpaikasta. Hänen mielestään Peronkylässä on tosi hyvä ostari. Duru ehdottaa, että he tapaisivat ostarilla tämän viikon lauantaina. Duru haluaa pitää tämän heidän kahden välisenä salaisuutena ja ehdottaa, että Mille ei kertoisi vanhemmilleen tapaamisesta.

- Mitä Millen kannattaisi nyt tehdä?
- Onko Durun ja Millen salaisuus hyvä vai huono salaisuus?
- Mitä vanhemmille pitäisi kertoa asiasta?
- Miten tulisi toimia, jos päättää kuitenkin tavata nettitutun?
- Onko loukkaavaa kieltäytyä tapaamisesta?
- Miettikää luokassa, miten Mille voi kieltäytyä tapaamisesta (tarvitseeko aina olla kohtelias, milloin vain voi lähteä).

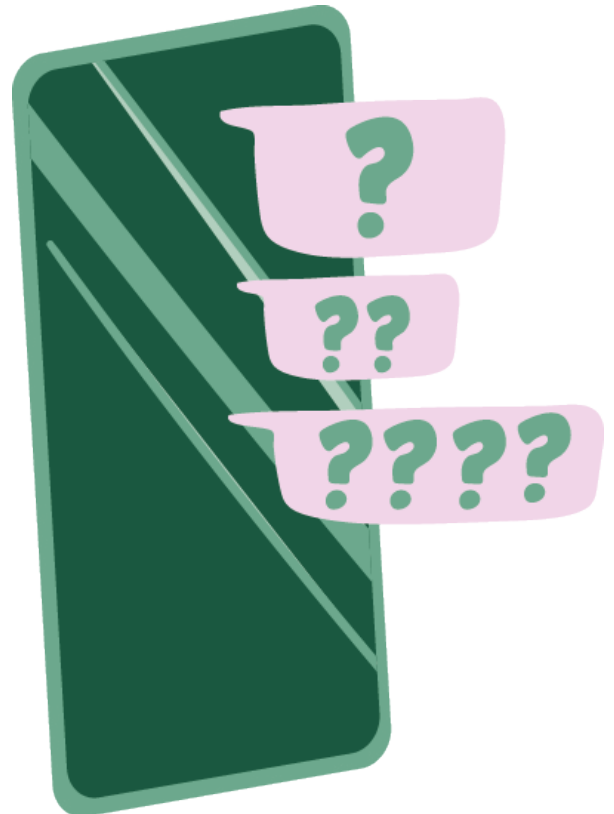
Aiheen voi jättää myös kotitehtäväksi.

Oppilaita voi pyytää:

1) keksimään ja kirjoittamaan erilaisia vastauksia (repliiikkejä), miten kieltäytyä nettitutun tapaamisesta

2) kirjoittamaan aine, miten Durun ja Millen keskustelu jatkuu ja keksiä tarinalle onnellinen loppu

3) hyödyntäkää myös muita 5.-6.-luokan materiaaleja. ■

Videot

Videoiden tavoitteena on, että oppilas:

- tietää, mitä asioita on hyvä huomioda, jotta netissä toimiminen on turvallista ja millaisia tietoja tai kuvia itsestä kannattaa jakaa
- tietää, miten suojautua digitaalisessa mediassa tulevilta yhteydenotoilta
- pohtii, mistä voi tunnistaa turvallisen ja ei-turvallisen nettitutun
- osaa olla varovainen nettitututtujen kanssa sekä tietää turvallisuus-säännöt nettitututtua tavatessa.

Video 5. luokille

Grooming -video

 <https://youtu.be/guh6rOKZOvo>

Videon on tuottanut Pelastakaa Lapset ry

Videon keskeinen sisältö:

- Videon kesto on 2.18 min
- **Opettaja huomio! Katso tämä video ensin itse ennen kuin näytät sitä luokalle. Video saattaa tuntua oppilaista pelottavalta.**
- Videossa 6.-luokkalainen tyttö keskustele chatissa ikäisekseen luulevansa uuden ystävän kanssa. Uusi ystävä on jotain ihan muuta kuin mitä tyttö luulee.

Pedagoginen suunnitelma

- Keskustelkaa aluksi, miten helppoa netissä on tutustua uusiin ihmisiin, ja missä heitä voi siellä tavata. Pohtikaa myös, voiko oikeasti tietää, kuka netin toisessa päässä on ja minkälaista tietoa itsestään ei kannata jakaa netissä.
- Katsokaa video
- Keskustelkaa videon herättämistä

tunteista ja ajatuksista. Video voi herättää voimakkaitakin tunteita, joista on hyvä keskustella. Miksi se voi ahdistaa, (koska tilanne on pelottava, voiko niin oikeasti käydä?) Miksi se voi naurattaa (koska tuntuu, ettei kenellekään voi oikeasti tapahtua tällaista). Miltä tuntuisi, jos vastaavaa sattuisi kaverille tai itselle. Voisiko niin käydä?

- Lopuksi on tärkeää muistuttaa, että netissä kaikki ei ole sitä, miltä näyttää. Et voi olla varma, kenen kanssa oikeasti juttelet netissä. Miettikää myös, mitä pitäisi tehdä, jos kävisikin niin, että nettituttu osoittautuisi joksikin muuksi kuin luuli.
- Kerratkaa kolmen kohdan sääntö (sano ei, poistu paikalta, kerro aikuiselle). Muistuta, että saa olla epäkohtelias ja lopettaa keskustelu sekä poistua nettisivulta sanomatta mitään. Aina pitää myös kertoa luotettavalle aikuiselle.
- Voitte katsoa myös 4. luokan videon [Turvallisesti netissä.](#)

Video 6. luokille

Nettielämää – Olenko ainoa? video.

 https://youtu.be/AyAaQ_XGGcw

Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU

Videon keskeinen sisältö

- Videon kesto on 7.00 min.
- Videossa 6.-luokkalainen tyttö lataa kuviaan nettiin ja saa niistä ikäviä kommentteja. Tyttö tutustuu netissä ikäiseensä poikaan, jota lähtee tapaamaan. Poika osoittautuukin aivan eri ihmiseksi, kuin mitä oli uskotellut.
- Videossa esiintyvä nettipoliisi kertoo, miten netissä tulisi toimia vastuullisesti.

Pedagoginen suunnitelma

- Pohtikaa aluksi, minkälaisia kuvia nettiin voi/kannattaa laittaa ja miksi netin yksityisyysasetukset ovat tärkeitä. Miettikää myös, miten nettitutun tapaamiseen kannattaa valmistautua (kerro tapaamisesta aina läheisille, sovi tapaaminen julkiselle paikalle).
- Katsokaa video
- Keskustelkaa videon herättämistä ajatuksista. Mitä kuvia voi laittaa nettiin, ja miksi pitää harkita tarkkaan, ennen kuin kommentoi ikävästi mitään netissä. Jutelkaa myös nettitutun tapaamisesta sekä kiusaamisesta sosiaalisessa mediassa.
- Voitte myös katsoa 5. luokan videon [Grooming](#). ■

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖMATERIAALI

Kodin ja koulun yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Kodit ovat avainasemassa lasten turvallisen kasvun ja kehityksen turvaamisessa. Kotiväki osallistetaan mukaan lasten turvataitojen vahvistamiseen erilaisten tehtävien avulla.

Kodin ja koulun yhteistyömateriaali on jaettu luokka-asteittain 1.-3. ja 4.-6. Materiaali sisältää kotitehtäviä sekä kotiväen iltoihin suunniteltua sisältöä.

Kotitehtävät kodin ja koulun yhteistyöhön

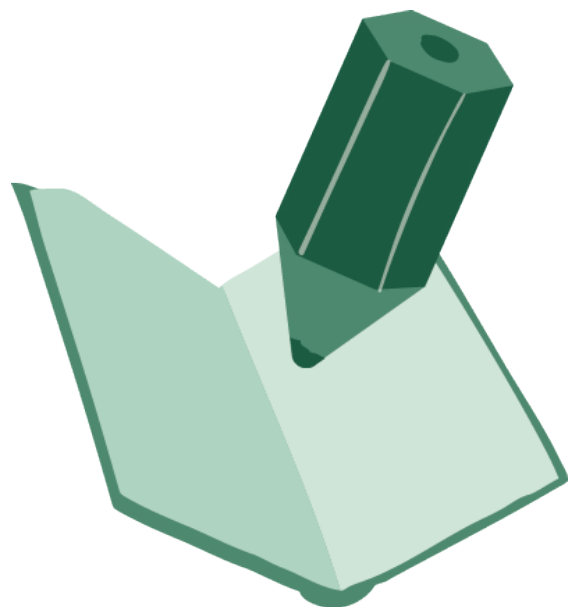
Seuraavia kotitehtäviä voidaan hyödyntää esimerkiksi koulun turvallisuusviikon yhteydessä. Tehtävät sopivat myös minkä tahansa turvataitokasvatustunnin yhteyteen. Keskeisenä periaatteena tehtävissä on, että lapsi ja kotiväki/huoltaja tekevät ne yhdessä. Tällöin huoltajille painotetaan turvataitokasvatuksen merkitystä ja kotona keskustelemisen tärkeyttä. Tehtävät on jaoteltu luokka-asteittain: 1.-3. luokan tehtävät sekä 4.-6. luokan tehtävät. Oman luokkansa tuntien voi kuitenkin valita tehtäviä myös eri luokka-asteilta.

Kotitehtävät 1.-3. luokille

Tehtävien tarkoituksena on kerrata yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa turvasäännöt: kolmen kohdan sääntö, uimapukusääntö sekä hyvän kosketuksen periaatteet. Tarkoituksena on myös, että turvataidoista keskustellaan kotona lapsen kanssa.

Tehtävien tavoitteena on oppia tunnistamaan, mihin kohtaan kehoa saa ja ei saa koskea, miltä tuntuu hyvä tai huono kosketus ja millainen on hyvä tai huono salaisuus.

Seuraavista tehtävistä voi valita luokan tilanteeseen sopivat tehtävät. Lapsi ja huoltaja tekevät tehtävän yhdessä ja huoltaja myös kuittaa allekirjoituksellaan tehtävän tehdyksi. ■

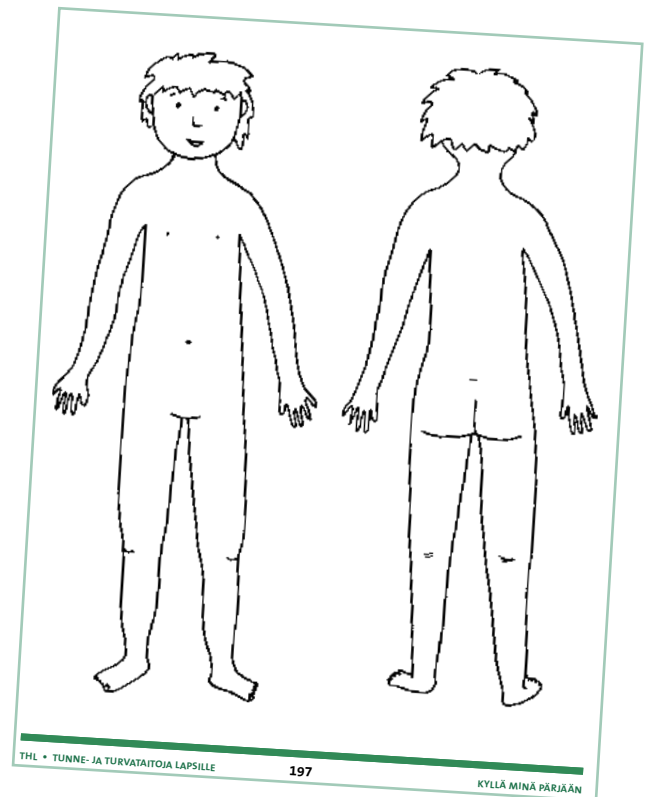
Väritystehtävät

Vaihtoehto A.

Minä päätän kehostani -tehtävä

Tehtävässä on valmis kuva, johon lapset värittävät vihreäksi ne alueet, joihin saa koskea. Punaisella puolestaan väritetään ne alueet, joihin lasta ei saa koskea ilman lupaa ja joista lapsi päättää itse. Tehtävisivun voi [tulostaa kotiin](#).

Tehtävä on seuraavasta lähteestä:
Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, sivu 197. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vaihtoehto B.

Väestöliiton värityskuvat

Väritystehtävässä voidaan myös käyttää Väestöliiton julkaisemia valmiita värityskuvia:

- [Värityskuva nukke/poika](#)
- [Värityskuva nukke/tyttö](#)

Näistä kuvista väritetään vihreällä ne alueet, joihin lasta saa koskettaa. Punaisella väritetään ne alueet, joihin ei saa koskea ilman lapsen lupaa.

Vaihtoehto C.

Lapsen oma kuva kehostaan

Tehtävä voidaan toteuttaa myös ilman tulostamista niin, että lapset itse

piirtävät paperille kotona kuvan itsestään (koko kehosta: pää, kädet, keho, jalat...) ja värittävät:

- punaisella ne kehon osat, joihin ei saa koskea
- vihreällä ne kehonosat, joihin saa koskea
- huoltaja allekirjoittaa tehtävän.

Huoltajien ohjeistus: Huoltajia voi ohjeistaa katsomaan Väestöliiton sivustolta olevasta turvataitojulistesta uimapukusäännöt. Turvataitojulist löytyy osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/tulosta-juliste-turvataidoista/

Vihreän ja punaisen valon kosketus- tehtävät

Nämä tehtävät ovat seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, sivut 198–199. Saatavissa osoitteesta: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y:

Molemmissa tehtävissä väritetään lamppu vihreäksi, kun kosketus tuntuu mukavalta. Kun kosketus tuntuu ikävältä, lamppu väritetään punaiseksi. Molemmat tai vain toisen voi teetättää kotona.

Huoltajat saavat taustatietoa tehtäviin Väestöliiton turvataitojulistesta, joka löytyy osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapsijasek-suaalisuus/tulosta-juliste-turvataidoista/ ■

Kotitehtävät 4.–6. luokille

Suomessa melkein kaikki koululaiset käyttävät nettiä, ja suurimmalla osalla heistä on oma älypuhelin käytössään. Nettiä käytetään paljon kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se kuuluu tärkeänä osana lasten sosiaaliseen toimintaan, kulttuuriin ja oppimiseen. Jotta netin käyttö sujuisi turvallisesti, tarvitsee lapsi tietoja ja taitoja siihen liittyen. Lapsen elämässä olevien aikuisten tehtävänä on tarjota lapselle apua, tukea ja suojelua ja myös harjoitella netin käyttöä yhdessä.

Yhdessä turvallisesti netissä-oppaassa (<https://www.mediataitokoulu.fi/netissa.pdf>) on hyviä ohjeita ja neuvoja lasten digimaailman käyttöön. Aineistossa käsitellään nettikiusaamista, seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä yksityisyyden suojaamista. Tämän oppaan voi antaa huoltajille luettavaksi seuraavien tehtävien yhteydessä. Oppaan on tuottanut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti.

Minä selviydyn- tehtävä

Tämä tehtävä on seuraavasta lähteestä:

Lajunen, K., Ylenius-Lehtonen, M. & Andell, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, [sivut 216–217](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Saatavissa osoitteesta: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

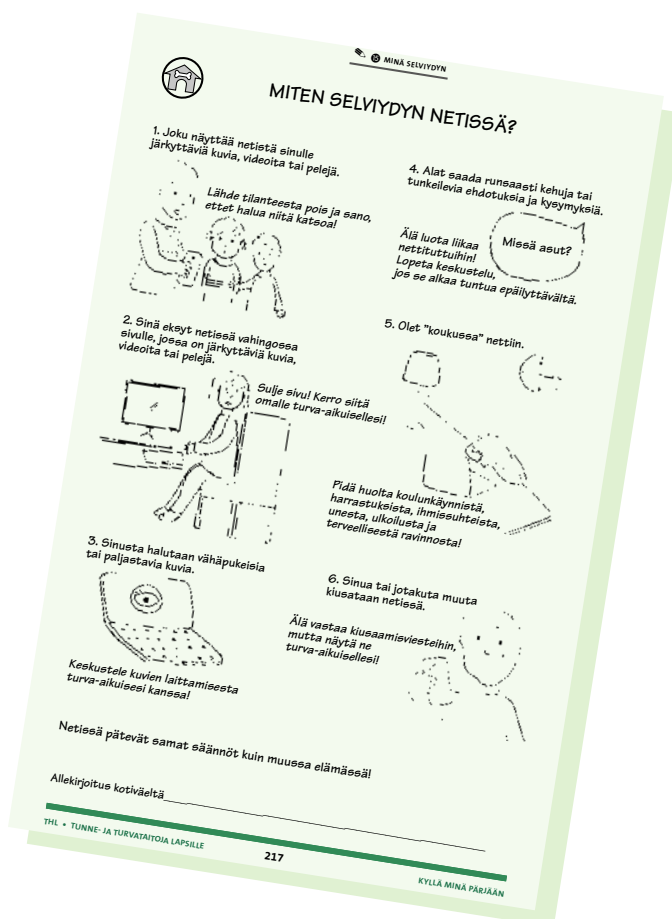
Tehtävässä on sarjakuva, jonka avulla lapset voivat keskustella huoltajan kanssa turvallisesta netin käytöstä. Tulosta kotiin huoltajan kanssa keskusteltavaksi molemmat sivut. Huoltaja antaa lapselle sivun 216, jossa ei ole valmiita vastauksia. Huoltaja itse pitää keskusteluapuna sivun 217, jossa mallivastaukset ovat valmiina. Mallivastaukset auttavat huoltajaa sanottamaan asioita lapselle. Lapsi palauttaa allekirjoitetun sivun 217 kouluun opettajalle.

Digi -sovelluksen opettaminen kotiväelle ja netiketti

Tehtävä on kehitetty TUTKA-hankkeessa.

Tehtävän tarkoituksena on kerrata yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa turvasäännöt nettikäyttäytymisessä. Tarkoituksena on myös, että huoltajat tutustuvat lapsen käyttämiin digitaalisen median sovelluksiin.

Tehtävän tavoitteena on oppia tunnistamaan, mitä riskejä lapsen käyttämässä digisovelluksessa voi olla ja miten riskejä voisi välttää. On tärkeää, että kotiväki

osoittaa kiinnostusta lapsen toimintaa kohtaan - myös netissä tapahtuvaan toimintaan. Opettaja tulostaa kotiin sekä tehtävänanto- että tehtävisivun. Huoltaja allekirjoittaa suoritettua tehtävää.

– [Ohje Vaihdohtoon 1](#)

Jos lapsi ei käytä internettiä, huoltaja tutustuu lapsen kanssa yhdessä sivustoon netiketistä <http://papunet.net/fileadmin/muut/Esitteet/Nettietiketti.pdf>. Huoltaja ja lapsi täyttävät yhdessä lomakkeen ja keskusteleval netiketistä.

– [Ohje vaihtohtoon 2](#) ■

Kotiväenillat

Turvataitoihin liittyvää aihetta on hyvä käsitellä ainakin kerran 1.–3.-luokkalaisten kotiväenilloissa, ja kerran 4.–6.-luokkalaisten.

Huomaa, että voit yhdistellä materiaaleja tarpeen mukaan. Esimerkiksi, voit näyttää ensin diaesityksen tai videon, ja sen jälkeen käydä keskustelua Wilho-korttien avulla. Kotiväeniltaan voi yhdistää myös kotitehtävän (osio A). Tehtävä toimii alustuksena kotiväenillalle ja herättää mielenkiinnon aiheeseen.

1.–3.luokilla

- Wilho-kortit
- PP-alustus aiheesta ja keskustelu
- kotitehtävä (esim. piirustus tms.)
- löytyvät erillisestä osiosta A. Kotitehtävät kodin ja koulun yhteistyöhön

4.–6. luokilla

- Wilho-kortit
- PP-alustus aiheesta ja keskustelu
- grooming -video alustuksena + keskustelu.
- kotitehtävä (esim. digisovelluksen opettaminen tms.)
- löytyvät erillisestä osiosta A. Kotitehtävät kodin ja koulun yhteistyöhön

Wilho-kortit

Suomen vanhempainliitto on tuottanut Wilho -kortit, joiden avulla voi toteuttaa osallistavia ja vuorovaikutteisia kotiväeniltoja. Kortit käsittelevät erilaisia teemoja, jotka kannustavat keskusteluihin. Materiaaleissa on huomioitu myös monikulttuurisuus. Korttien teemat on käännetty kuudelle eri kielelle. Materiaalissa on neljä aloituskuvaa, kuusi teemakuvaa ja 20 alateemaa.

TUTKA-hankkeen ja Suomen vanhempainliiton yhteistyönä kortteihin on lisätty myös turvataitoihin liittyvä teema: [Turvallisesti netissä](#). Tämän teeman alle kytkeytyy neljä keskusteluteemaa.

Wilho-kortit löytyvät seuraavasta linkistä:
<https://vanhempainliitto.fi/tyokalut/wilho-vuorovaikutusta-vanhempainiltaan/>

Kortit voi tulostaa tai niitä voi näyttää luokassa esitysdioina. Wilho -kortteja voidaan käyttää eri luokka-asteilla 1.-6.

Keskustelutehtävä

Keskustelutehtävän, Turvallisesti netissä, tavoitteena on lisätä ymmärrystä lasten digitaalisen median käytöstä, mediassa suojautumisesta ja huoltajan roolista turvataitokasvatuksessa. Huoltajien on hyvä sopia myös yhteisistä pelisäännöistä digitaalisen median käytön suhteen.

Keskustelutehtävän ohjeet löytyvät Suomen vanhempainliiton sivuilta:
<https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2018/08/2018-08-06-Wilho-ohjeet.pdf>

Ohjeet kotiväeniltaan Turvallisesti netissä teemasta:

- huoltajat jaetaan pieniin keskusteluryhmiin
- aloituskuvia voi käyttää esimerkiksi ensimmäisessä kotiväenillassa, jolloin helppojen aiheiden avulla saadaan keskustelua aikaiseksi
- teemakortteja, kuten Turvallisesti netissä, voidaan käyttää pienryhmäkeskusteluihin
- ryhmäkeskustelut voidaan toteuttaa niin, että kaikki ryhmät keskustelevat samasta aiheesta, tai vaihtoehtoisesti jaetaan eri ryhmille eri aiheet
- teemat voidaan jakaa myös eri rasteille (esim. Learning cafe -menetelmän tyyppisesti), joita pienryhmät kiertävät. Huoltajien ajatuksia voidaan kerätä esimerkiksi post-it lapuille tai fläppipaperille
- jätä aikaa myös tehtävän purkamiseen. Ryhmätilanteen huomioiden opettaja voi käydä läpi listatut ajatukset tai jokainen ryhmä voi esitellä ne itse

- voit hyödyntää samalla TUTKA-hankkeen tuottamia kotiväenilta -esitys-dioja loppuyhteenvedossa (esimerkiksi diaa: mistä saa apua, kun huoli herää, huoltajan vastuu digimedian käytössä/turvataitokasvatuksessa)
- jokaisen keskusteluteeman alla on apukysymyksiä, joita voidaan tarvittaessa käyttää keskustelun herättämiseksi.

Turvallisesti netissä -keskusteluteemat

Näiden keskusteluiden avulla saadaan selville, mitä huoltajat jo tietävät aiheesta ja missä tarvitsevat vielä lisää tietoa ja tukea. Parhaimmassa tapauksessa syntyy huoltajien vertaistukea.

- Lapsen suojaaminen netissä
- Mitä hyvää netin käytössä on?
- Mitä riskejä netin käytössä on?
- Miten lapsi voi itse suojautua netissä?
- Miten huoltaja voi tukea lasta netissä suojautumisessa?

-
- Millaisia pelisääntöjä netin käyttöön voidaan tehdä niin kotona kuin luokassa eri perheiden kesken?

Lapsen nettimaailmaan tutustuminen

- Mitä pelejä, sovelluksia, videopalveluita, some-kanavia lapset käyttävät tällä hetkellä?
- Miksi on tärkeää huoltajana tutustua lapsen käyttämään nettimaailmaan?
- Miten lapsen nettimaailmaan voisi tutustua?

Mitä hyvää lapsen käyttämissä sovelluksissa on/mitä turvallisuusriskejä ne voivat aiheuttaa?

Luotettavan nettitutun tunnistaminen

(mistä tunnistaa luotettavan nettitutun, mitkä ovat epäluotettavan nettitutun tunnuspiirteet)

- Miten lapsi voi saada yhteydenottoja netissä?
- Millainen on luotettava nettituttu?
- Mitkä ovat epäluotettavan nettitutun tunnuspiirteet?
- Miten lasta voisi ohjeistaa toimimaan, kun tuntematon ottaa häneen yhteyttä netissä?

Kun huoli herää

(miten toimia, jos lapsi kohtaa netissä jotain pelottavaa tai mistä voi saada apua)

- Milloin pitää huolestua lapsen netin käytön suhteen?
- Mitä riskejä netin käytössä voi olla?
- Miten pitäisi toimia, jos lapsi kertoo kohdanneensa netissä jotain pelottavaa tai saaneensa sopimattomia viestejä tuntemattomalta?
- Mistä huoltaja ja lapsi voivat saada apua, mihin ottaa yhteyttä? ■

PowerPoint –alustukset

PowerPoint alustuksia on kaksi: yksi 1.-3. luokkalaisten ja yksi 4.-6. luokkalaisten vanhempainiltaan. Kaikkia dioja ei ole pakko käyttää, vaan voit valita kotiväeniltaan sopivat diat. **Alustukset on kehitetty TUTKA -hankkeessa.**

1.-3. luokkien PowerPoint –alustukset sisältävät seuraavia asioita:

- turvataitokasvatuksen määritelmä
- turvaohjeet ja säännöt
- huoltajan rooli sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö
- miten toimia, kun lapsi kertoo nähneensä tai kokeneensa jotain pelottavaa

4.-6. luokkien PowerPoint –alustukset sisältävät seuraavia asioita:

- turvataitokasvatuksen määritelmä
- digitaalinen media -käsitteen avaaminen
- turvallisuus digitaalisessa mediassa
- grooming-prosessi yleisellä tasolla
- huoltajan rooli (kodin ja koulun välinen yhteistyö)

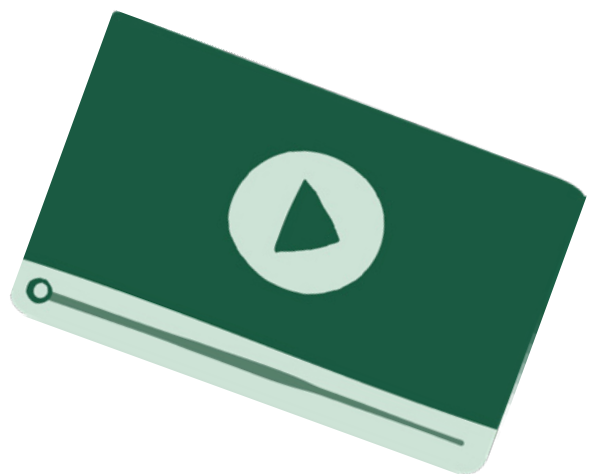
Videot alustukseksi kotiväeniltaan

Video voi toimia alustuksena kotiväenillalle. Videon katsomisen jälkeen voidaan iltaa jatkaa joko keskustelemalla esimerkiksi Wilho-korttien avulla tai käymällä läpi PowerPoint -alustus. Videoiden sisälöstä ja keskustelunaiheista löytyy tarkemmat ohjeet Videot-osiosta.

1.-3. luokkalaisten kotiväeniltoihin

Seuraavaksi on koottu videoita sekä keskustelukysymyksiä 1.-3. luokan kotiväeniltaan.

Keskusteluapuna puheeksi ottamisesta toimii hyvin Väestöliiton turvataitojulist. Sen voi myös tulostaa osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/tulosta-juliste-turvataidoista/

Pikku Kakkosen videot:

Videot on tuotettu Pikku Kakkosen ja Väestöliiton turvataitokampanjassa.

Pikku Kakkosen sivuilla ja tämän materiaalin Videot-osiossa on lisäohjeistusta siitä, mitä puhua videoista: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/06/05/pikku-kakkosessa-annetaan-kaikille-kehon-osille-nimi-ja-opetellaan>

Annetaan kaikille kehon osille nimet -video:

▶ <https://areena.yle.fi/1-50110899>

- Videon kesto on 2.40 min
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
- miksi on tärkeää, että lapset nimeävät kaikki kehon osat: jotta he tietävät, mistä puhutaan ja että kaikki osat ovat yhtä tärkeitä. Myöhemmin turvataitokasvatuksessa lapsen tulee tietää, mitkä alueet ovat hänen ikiomiaan. Niihin ei kukaan saa koskea ilman lupaa.
- Miksi joskus joistakin kehon osista voi olla vaikea puhua oikeilla nimillä (esim. pimppi ja pippeli)? Miten kotiväki on tottunut käyttämään näitä nimiä?

Uimapukusääntö -video:

▶ <https://areena.yle.fi/1-50110935>

- Videon kesto on 1.28 min.
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä: Mitä tarkoittaa uimapukusääntö? Uimapuvun alla on jokaisen yksityisiä ja arvokkaita paikkoja, joihin kukaan ei saa koskea ilman hyvää syytä tai lapsen lupaa.
- Kaikki kehon osat ovat yhtä tärkeitä, mutta uimapuvun alle jäävät osat ovat lapsen yksityisiä ja arvokkaita paikkoja.

Kosketuksen sääntö -video:

▶ <https://areena.yle.fi/1-50110928>

- Videon kesto on 2.44 min
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Koskettamiseen pitää aina liittyä turvallisuus ja tasavertaisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei ketään saa pakottaa, painostaa tai vaatia johonkin kosketukseen tai katsomiseen.
 - Mitä on hyvä ja huono kosketus? Miten selvä asia on huoltajille? Kerro, että kosketuksen säännöt on hyvä opettaa lapsille, jotta he osaavat suojella itseään.

Kolmen kohdan sääntö -video:

▶ <https://areena.yle.fi/1-50110931>

- Videon kesto on 1.21min
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
- Kerratkaa huoltajien kanssa kolmen kohdan sääntö.
- Miettikää yhdessä, miksi kolmen kohdan sääntö on tärkeä. (Jotta lapsi oppii toimimaan oikein tilanteessa, joka ei tunnu hyvältä. Ikävässä tilanteessa lapsi oppii sanomaan ei, poistumaan paikalta ja kertomaan luotettavalle aikuiselle.)
- Mihin kaikkeen kolmen kohdan sääntöä voi soveltaa?

Turvataidot ja kolmen kohdan sääntö video:

▶ <https://youtu.be/NDANXMLWAYo>

- Videon on toteuttanut Väestöliitto ja sen kesto on 1.03 minuuttia.
- Videolla käydään läpi turvasäännöt: uimapukusääntö, kosketuksen sääntö ja kolmen kohdan sääntö.

- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Kerratkaa huoltajien kanssa turvasäännöt: uimapukusääntö, kosketuksen sääntö ja kolmen kohdan sääntö
 - Miksi on tärkeää, että lapsi osaa kaikki kehon osien nimet?
 - Miksi on tärkeää, että lapsi osaa turvasäännöt?
 - Missä tilanteissa kotona voisi käydä turvasääntöjä läpi?

Eliaksen verkkoseikkailu -video

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=vO-6Ytsllp6o&feature=youtu.be>

- Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU.
- Videon kesto on 1.51min
- Videolla Elias pelaa netissä salaa vanhemmiltaan. Sitten tapahtuu jotain odottamatonta, johon tarvitaan isän apua.
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Mitä hyviä asioita lapsen netin käytössä voisi olla?
 - Mitä vaaroja lapsen netin käytössä voisi olla?
 - Miten huoltaja voi turvata lapsen netinkäytön?
 - Millaisia yhteisiä pelisääntöjä koko luokalla voisi olla netin käytön suhteen?

Nettielämää: Pääsenkö porukkaan?

▶ https://youtu.be/EX_9wA57XTE

- Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU.
- Videon kesto on 6.12 min
- Anni tekee kaverin painostamana oman tilin mallinukkesivuille ilman vanhempien lupaa. Anni alkaa saada ikäviä kommentteja netissä. Myös hänen salasanansa joutuu väärin käsiin.

- Keskusteluaiheita/kysymyksiä:
 - Mitä netin käytön pelisääntöjä videolla oli?
 - Miten kotona voi opettaa lapselle turvalista netin käyttöä?
 - Millaista kiusaamista netissä voi olla?
 - Miten huoltaja voi turvata lapsen netinkäyttöä?
 - Millaisia yhteisiä pelisääntöjä koko luokan huoltajilla voisi olla netin käytön suhteen (esim. WhatsApp viestintä tms.)?

4.-6. luokkalaisten kotiväeniltoihin

Tasaseks-video

▶ [Turvallisesti netissä](#)

- Videon on tuottanut Tasaseks -yritys: <https://tasaseks.fi/>
- Videon kesto on 2.59min
- Videossa kerrotaan netin hyvistä ja huonoista puolista. Miten kannattaa toimia, jos näkee netissä jotain pelottavaa?
- Keskusteluaiheita/kysymyksiä:
 - Mitä hyvää on lasten netinkäytössä?
 - Mitä riskejä siihen voi sisältyä?
 - Miksi joskus lapsien voi olla vaikeaa kertoa aikuisille netissä näkemistään pelottavista asioista? (Lapset usein pelkäävät, että heiltä otetaan esimerkiksi älylaite pois tai että huoltajat suuttuvat heille.)
 - Miksi turvallisen netin käytöstä olisi tärkeä puhua?
 - Mitkä olivat mielestänne kolme keskeintä nettiturvallisuutta lisäävää asiaa?

Pelastakaa lapset ry

▶ [Grooming -video](#)

- Videon on tuottanut Pelastakaa lapset ry.
- Videon kesto on 2.18 min

- Netissä kaikki ei ole sitä, miltä näyttää. Et voi olla varma, kenen kanssa netissä oikeasti keskustelit. Tässä videossa käsitellään groomingia
- Väestöliiton tuottamalla videolla: Mitä on grooming? <https://www.hyvakysymys.fi/video/mita-tarkoittaa-grooming/> (kesto 1.48 min) on hyvät toimintaohjeet, kun epäilee groomingia.
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Grooming-video voi herättää paljon ajatuksia ja jopa pelkoja. On hyvä keskustella videon jälkeen ensin siitä, mitä ajatuksia video herätti.
 - Miten videolla nähty tilanne olisi ennaltaehkäistävissä?
 - Mitä ohjeita antaisit lapsellesi netinkäytöstä?
 - Miten huoltajana voisit huolehtia lapsen turvallisesta netinkäytöstä?
 - Miten huoltajana voit vaikuttaa siihen, että lapsi kertoo sinulle, jos netissä tapahtuu jotakin ikävää?

- Mitkä netinkäytön turvasäännöt olivat tässä keskeisimpiä?
- Mitä asioita keskustelisit kotona lapsen kanssa?

Voitte vielä katsoa Väestöliiton tuottaman videon: Mistä tunnistaa nettitutun? <https://youtu.be/uRm5Ai3XHj4> kesto 0.53 min. ■

Nettielämää – Olenko ainoa?

▶ https://youtu.be/AyAaQ_XGGcw

- Videon on tuottanut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU
- Videon kesto on 7.00 min
- Tässä tarinassa käsitellään seurustelua, sosiaalisen median yksityisyysasetuksia ja nettituttujen tapaamista. Erikoisvieraana on virtuaalipoliisi Marko ”Fobba” Forss.
- Keskusteluaiheita ja kysymyksiä:
 - Muistuttakaa videon jälkeen siitä, miten tärkeää on opetella netissä toimimisen säännöt. Vaikka netissä on paljon hyvää, on hyvä olla myös varovainen.
 - Mikä oli mielestänne videon keskeinen opetus?

Muuta materiaalia huoltajille

Seuraavat materiaalit sopivat huoltajille itsenäisesti työstettäväiksi tai niitä voidaan pohtia myös pienissä ryhmissä kotiväenilloissa.

Ylen (2020) chattibotti lasten huoltajille.

Mitä sanoisit, jos pieni koululainen kertoisi nähneensä kaverin kännykästä pornoa tai jotain muuta järkyttävää? Ylen chattibotti haastaa sinut puhumaan pienen lapsen kanssa vaikeista asioista. Kokeile, miten keskustelu etenee ja saat valinnoistasi palautetta. Sitä antavat erityisasiantuntijat Nina Vaaranen-Valkonen ja Hanna-Leena Lainen [Suojellaan lapsia ry:stä](https://yle.fi/uutiset/3-11603623). Linkki chattibottiin: <https://yle.fi/uutiset/3-11603623>

Yle (2019) ”Oliks hyvä koulupäivä?”

Poliisin kanssa koostettu grooming-chat näyttää, kuinka taitavasti hyväksikäyttäjä punoo lapsen verkkoonsa. Linkki aiheeseen: <https://yle.fi/uutiset/3-11198155>

Vanhemman on hyvä keskustella lapsen kanssa toimintatavoista, jos mukavalta vaikuttanut uusi tuttavuus alkaa pyytelemään paljastavia kuvia. Pelko voi estää lasta kertomasta asiasta aikuiselle.

Dogs on Tinder – video

Kaikki ei ole netissä sitä miltä vaikuttaa <https://youtu.be/rD7tQ52dY44>

- Videota ei ole alun perin tuotettu turvataitokasvatukseen. Videon on tuottanut yksityishenkilö, jonka kotisivut löytyvät täältä <https://www.topithecorgi.com/Topi.html>
- Videon kesto on 1.37min
- Tässä videossa Topi -niminen koira

tekee Tinderiin profiilin, jotta löytäisi itselleen ystävän. Hän löytääkin ystävän. Mutta kun hän menee ystävää tapamaan, paljastuu, että ystävä ei olekaan sitä mitä kertoi olevansa.

- Keskusteluaiheita ja kysymyksiä:
 - Keskustelussa voidaan pohtia, miten netissä kuka vain voi esiintyä toisena, ja miten lasten kanssa voi asiasta keskustella
 - Miksi on tärkeää, että lapset ymmärtävät tämän asian?
 - Netistä voi löytää myös hyviä uusia ystäviä, mutta on tärkeää miettiä missä ja miten näitä ystäviä tapaa. Uuden ystävän tapaamiseen ei saa mennä yksin.

Netikettivideo

- Video on osa Digiseikkailu -materiaalia, ja sen on tuottanut Digiseikkailu Oy (www.digiseikkailu.com)
- Videon keskeinen sisältö:

-
- Videon kesto on 2.13 min
 - Videossa tarkastellaan netissä toimimisen tärkeitä sääntöjä eli netiketti
 - Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Mikä on netiketti?
 - Millaista on turvallinen ja muita arvostava/kunnioittava netinkäyttö?
 - Voidaan pohtia, osaavatko aikuisetkaan aina noudattaa netikettiä, ja miksi on tärkeää opettaa sitä lapsille.

Mistä tunnistaa nettitutun?

- Videon on tuottanut Väestöliitto
- Videon kesto 0.53 min
- Videossa käsitellään outoja ja epäilyttäviä kysymyksiä ja viestejä, joita lapsi/nuori voi saada netissä. Niiden takana voi olla hyväksikäyttöä suunnitteleva henkilö, joka voi esiintyä toisenlaisena henkilönä kuin oikeasti on.
- Keskusteluaiheita/-kysymyksiä:
 - Miten toimitaan, jos epäillään nettitutun tarkoitusperiä? (Toimi nopeasti ja luota vaistoosi, lopeta keskustelu, poista henkilö kontaktistoitasi, talleta oudot kysymykset ja kommentit kuvakaappauksella, kerro luotettavalle aikuiselle)

LIITE

Materiaalikooste alakoulujen turvataitokasvatukseen■